

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET INSTITUUT VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN

4^E JAARGANG

WOENSDAG 30 JULI 1919

No. 187

INHOUD

	Blz.
ECONOMISCHE BEDRIJFSORGANISATIE CONTRA ECONOMISCH INDIVIDUALISME door Prof. Mr. H. W. C. Bordewijk	709
Het Ontwerp van Wet houdende bepalingen tot Beperking van den Arbeidsduur II door Mr. P. W. J. H. Cort van der Linden	714
De Nederlandsche Spoorwegen in Oorlogstijd door Ir. G. J. de Vos van Nederveen Cappel	716
AANTEKENINGEN:	
Bagdadbaan en de aansluitende spoorwegen	718
Japansche handelsbeweging in het eerste halfjaar v. 1919	718
INGEZONDEN STUKKEN:	
Herziening der Ongevallenwet 1901 door A. van der Willigen	719
REGERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED	720
MAANDCIJFERS:	
Rijkspostspaarbank	721
Postchèque en Girodienst	721
STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN . . . . . 721—729	
Geldkoersen.	Effectenbeurzen.
Wisselkoersen.	Goederenhandel.
Bankstaten.	Verkeerswezen.

INSTITUUT**VOOR ECONOMISCHE GESCHRIFTEN**

Algemeen Secretaris: Mr. G. W. J. Bruins.

WEEKBLAD ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

Secretaris-Redacteur: G. E. Huffnagel.

Secretariaat: Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruijge Plaatsweg 37.

Telef. Nr. 3000. Telegr.adres: Economisch Instituut.

Postcheque en girorekening Rotterdam No. 8408.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 15,—. Buitenland en Koloniën f 17,— per jaar. Losse nummers 30 cents.

Leden en donateurs van het Instituut ontvangen het weekblad gratis.

De verdere publicaties van het Instituut uitgaande ontvangen de abonné's, leden en donateurs kosteloos, voor zoover daaromtrent niet anders wordt beslist.

Advertentiën f 0,35' per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar's Uitgevers-Maatschappij, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage.

28 JULI 1919.

De geldmarkt was ook deze berichtswEEK wederom zeer kalm. Over het algemeen was het aanbod van geld iets grooter, zoodat de prolongatierente ongeveer ½ pCt. terugliep en meestal 3½ pCt. noteerde.

In de wisselnoteering kwam niet veel verandering. Prima bankaccepten konden tot 3¼ à 3¾ pCt. ondergebracht worden en ander goed papier kon voor 4 pCt. plaatsing vinden. Voor gemeentewissels blijft de vraag gering; meestal moest 4¼ à 4¾ pCt. bewilligd worden.

* * *

De wisselmarkt was de afgelopen week zeer onzeker. De koersen schommelden elken dag herhaalde-

lijk, zoodat er van een richting in de markt — behalve voor Parijs en België, waarvan de noteringen ook deze week weder regelmatig terugliepen — moeilijk gesproken kon worden.

**ECONOMISCHE BEDRIJFSORGANISATIE
CONTRA ECONOMISCH INDIVIDUALISME**

Restrictions on trade, or on production for purposes of trade, are restraints; and all restraint, qua restraint, is an evil.

J. S. Mill, *On Liberty*.

Prof. Mr. H. W. C. Bordewijk schrijft:

Blijkbaar was de Nestor onzer juristen, die nu en dan gaarne bij economische vragen van den dag zijn nog zoo jeugdig-forsch stemgeluid doet hooren, toen hij in de Juni-aflevering van de „Economist” zijn requisitoir nam tegen Mr. Veraart's „Vraagstukken der economische bedrijfsorganisatie”, indachtig aan de doeltreffendheid der strijdwijze, die in 'de woorden „le ridicule tue” haar tot gemeenplaats geworden formuleering vindt. Het is er echter ver vandaan, dat Mr. Levy zich aldus zijn taak van criticus heeft willen yergemakkelijken. ¹⁾ Argument stapelthij op argument, doch hij begiet ze, als vurig pleitbezorger voor economische, d.i. persoonlijke, vrijheid, met het loog van zijn spot. In zoover heeft hij aan den schrijver van de „Vraagstukken” een dienst bewezen, dat waarschijnlijk na lezing van deze critiek bij velen de wensch zal opkomen het boekske, dat aan wetenschap en practijk nieuwe wegen wil wijzen, zelf ter hand te nemen, om, indien mogelijk, tot eigen oordeel te komen. Is het reeds verdienstelijk, een onderwerp zoodanig te behandelen, dat daardoor in breeder kring belangstelling wordt gewekt, zoo moet nog meer beteekenis worden gehecht aan de wetenschappelijke gronden, die Mr. Levy's felle reactie ondersteunen. En nu zij het al dadelijk gezegd, dat ook ik mij uit volle overtuiging en met onverdeelde sympathie schaar aan de zijde van vrijheid, aan welke, werd Veraart's systeem algemeen, met een goede bedoeling de adem zou zijn afgesneden. Waarom ik dan de pen opneem? De reden is hierin gelegen, dat bij mij, ondanks principieele overeenstemming met den geleerden criticus, toch hier en daar dubia rijzen, welke te bespreken nut kan hebben, terwijl voorts het stuk de materie niet uitput — hetgeen ook wel niet de bedoeling van den concipiënt zal zijn geweest — zoodat eenige aanvulling wenschelijk kan voorkomen.

¹⁾ Vgl. nog Mr. Levy's artikel in het „Alg. Handelsblad”, Avondblad van 17 Juli jl., getiteld „Hoog Spel”, zulks naar aanleiding van het eerste Congres van den R.-K. Centralen Raad van Bedrijven, 9 en 10 Juli in Den Haag gehouden. Een uitvoerig verslag van dit Congres te vinden o.m. in de „Maasbode”, Avondblad van 9 en Ochtend- en Avondblad van 10 Juli. — Van socialistische zijde verscheen het eerste deel der zeer lezenswaardige critiek van den heer F. M. Wibaut, „Economische bedrijfsorganisatie”, in de „Soc. Gids” van deze maand.

Allereerst een opmerking nopens naamgeving: „economische bedrijfsorganisatie” is een term, welke weinig zegt en zeker niet een inhoud à la Veraart doet vermoeden. Men zou b.v. eerder geneigd zijn daarbij te denken aan arbeidsverdeling of Taylor-systeem of wel de verhouding tusschen groot- en kleinbedrijf in eenigen tak van voortbrenging. Wat de schrijver wil, ware m.i. typeerder genoemd: collectieve bedrijfsregeling. Ik geef intusschen ook deze benaming voor beter.

Wij hebben bij de z.g. economische bedrijfsorganisatie te maken met opheffing van concurrentie door wat Mr. Veraart noemt de moderne collectieve arbeids-overeenkomst, gecompleteerd door collectieve afspraken met de tot de betrokken bedrijven behorende leveranciers nopens uitsluitend leveringsbevoegdheid aan georganiseerden. De zaak is uiterst eenvoudig. Monopoliseering en kartelleering treden in de plaats van vrijheid van bedrijf, vrijheid van beroepskeus, vrijheid om al dan niet van het recht (immers niet en nooit een plicht) van vereeniging en vergadering gebruik te maken. Mr. Levy heeft op zóó duidelijke wijze aangetoond hoe de economische bedrijfsorganisatie zich op de puinhoopen der individueele vrijheid verheft, dat het volmaakt overbodig is, andermaal op deze schildering terug te komen. De vraag, die bij mij opkomt, is echter deze: of de zakelijkheid der strijdwijze niet had gewonnen, wanneer niet levensbeschouwing (want deze is in laatste instantie uitgangspunt bij beide schrijvers) tegen levensbeschouwing ware geplaatst, doch de heer Levy zich gesteld had op het standpunt van den Delftschen hoogleeraar en hem had bestookt met wapens, ontleend aan het arsenaal der katholieke maatschappijleer? ¹⁾ Het is de oude gildengeest — Mr. Levy wijst er volkomen terecht op — die in het brein van Mr. Veraart tot nieuw leven is gekomen. Men kan daartegen heel het heir van argumenten der klassieke economie en der individualistische productiewijze te wapen roepen... en den betrokken schrijver geheel onbewogen en niet-overtuigd van dwaling laten, omdat men subjectief bleef en hem niet of te weinig volgde in zijn gedachtenleven. Het zal misschien eenigen indruk kunnen maken, wanneer tegen Mr. Veraart en de consequenties van zijn economisch dwangstelsel, dat een publiekrechtelijken nimbus wil usurperen, een katholiek socioloog van naam wordt aangevoerd, die den rechten van het individu beter gezind is dan hij, ik meen Victor Cathrein S. J. Uit diens omvangrijk werk moge ik een paar grepen doen. Kenmerkend voor zijn standpunt in dezen acht ik zijn verhandeling over: „Die Aufgaben der Staatsgewalt und ihre Grenzen” ²⁾ en wel om deze reden, dat hetgeen den Staat tegenover het individu niet geoorloofd is, *a fortiori* aan alle lagere publiekrechtelijke en quasi-publiekrechtelijke gemeenschappen verboden moet zijn. En dan lees ik op blz. 94/95: „Der Staat soll also die Unterthanen nicht zwingen glücklich zu werden. Jeder ist seines eigenen Glückes Schmied. Des Menschen höchstes Gut bleibt immer die Freiheit, und ihr Verlust wird durch einige materielle oder auch geistige Vortheile nicht aufgewogen. Wo ist der edelgesinnte Mensch, der nicht alle seine Güter, ja selbst sein Leben der Freiheit zum Opfer brächte?” Uit Cathrein's beschouwingen over Staat en individu, blz. 58, dit: „Das Urelement... ist das Individuum. Der Mensch tritt nicht rechtlos auf die Erde. Als Person ist er vom ersten Augenblicke an im Besitz von mancherlei unversäuerlichen Rechten, von Rechten, welche ihm der Schöpfer als Angebinde gewissermassen schon in die Wiege gelegt und welche ihn befähigen sollen, sein

ewiges Ziel im Zusammenleben mit Anderen zu erreichen... Gott ist es, der viele Rechte untrennbar mit dem Dasein und der Persönlichkeit des Menschen verbunden, weil dieser ohne sie seiner ewigen Bestimmung hier auf Erden nicht nachkommen könnte.” En de priester roept uit: „Was würde aus dem Menschen werden, wenn nicht wenigstens sein Dasein gegen fremde Angriffe rechtlich sichergestellt wäre oder er nicht das unverletzliche Recht besässe, seine Thätigkeit innerhalb gewisser Grenzen frei zu entfalten und seine nothwendigsten Pflichten gegen seinen Schöpfer zu erfüllen?” Cathrein doet hierop, in zijn onbekendheid met het systeem der economische bedrijfsorganisatie, nog deze woorden volgen: „Ein Zustand also, in dem der Mensch völlig rechtlos der Willkür Anderer preisgegeben wäre, ist absolut undenkbar.” Absolut undenkbar? Vragen wij aan Mr. Veraart, wat het lot zal zijn van de ondernemers en arbeiders, die het recht van vereenigen niet tot een publiekrechtelijken plicht misvormen en op zichzelf willen blijven staan. Blijft voor hen iets van de onvervreemdbare natuurlijke rechten der persoonlijkheid, van God gegeven en waarvan zelfs de staatsmacht haar hand, tenzij beschermend uitgestrekt, moet afhouden, over? Ja, voor zoover van onze op vrijheid gegronde rechtsorde, neen voor zoover van Mr. Veraart afhangt! Ik doe een enkelen greep, nl. daar, waar de schrijver „de samenwerking van de patroonsbonden met de leveranciers- en arbeidersbonden tegenover het ongeorganiseerd bedrijf en voor de ontwikkeling van het bedrijf op gezond-economischen grondslag” bespreekt. Na er op gewezen te hebben, dat de ruim 200 ongeorganiseerde drukkerijtjes tegenover de 1200 georganiseerde drukkerijen, ondanks deze sterkteverhouding toch nog belangrijke schade in verschillende districten aanrichten en dat: „daarom een samenwerking georganiseerd (is) tusschen de patroons-, de arbeiders- en de leveranciersbonden, die deze kleine drukkerijen geleidelijk alle in de organisatie brengt”, licht Mr. Veraart ons in, hoe dat „brengen” geschiedt: „De bepaling van het verplicht lidmaatschap houdt de arbeidersbonden op hun „qui vive”. Nauwkeurig zien zij toe, dat geen van de leden zich aanbiedt bij deze ongeorganiseerde ondernemingen; en dat noodzaakt de een na de andere, die ook maar eenige uitbreiding wenscht, of die van haar ongeorganiseerd personeel een of meer zag heengaan, tot toetreden.” Wij vernemen, dat de leden der drukkersbonden zich verplicht hebben, ongeorganiseerden niet in dienst te nemen. Registers van dezen worden aangelegd ¹⁾ die dienst zullen doen voor het brengen van huisbezoek bij ouders en onderwijzers, vermits het in hoofdzaak om jongensexplotatie gaat. En dan zullen „zij, die voor de belangen van die jonge gezellen opkomen, terdege... gevoelen, welk groot gevaar zij loopen voor hun toekomst in de typografie.” Hoort gij het, Cathrein, gij, die de onvergankelijke waarde van vrijheid weergeeft met de woorden, dat haar verlies niet door eenige materiele of geestelijke voordeelen wordt opgewogen? Hier wordt de vrijheid, formeel intact gelaten, materieel vermoord door een stelsel van sociaal-economische tortuur, dat met de vrijheid om zich te organiseren of niet te organiseren, zich te vereenigen of niet te vereenigen, deel te hebben aan of niet deel te hebben aan collectieve arbeidscontracten en patroonsregelingen omspringt als de kat met de muis! Uit welke mentaliteit het stelsel voortgekomen is en welke volkomen afwezigheid van vrijheidsgedachte en vrijheidsbegrip dit kenmerkt, toont ons de schrijver, waar hij in onmiddellijke aansluiting aan het voorgaande deze regels doet volgen: „Reeds vestigde ik er de aandacht op, hoe de georganiseerde papiergroothandelaren tegenover het ongeorganiseerde drukkersbedrijf optre-

¹⁾ In zijn artikel „Hoog Spel” vestigt Mr. Levy zeer terecht de aandacht op de brochure van den Helmondschen wethouder Jos. van Wel „In vanum laboraverunt”, die in krasse termen de z.g. ec. bedrijfsorganisatie vonnist. Een merkwaardig Katholiek oordeel!

²⁾ Freiburg i. B., 1882.

¹⁾ Een nieuw soort van black list!

den. En *vergrijpt*¹⁾ een ongeorganiseerde firma zich aan de prijstarieven of het periodiekenbesluit, dan is de bond van handelaren in grafische artikelen ook op zijn post. Een poging tot berechting wordt gedaan; de ongeorganiseerde wordt in de gelegenheid gesteld om door de rechtspraak-commissiën te worden gehoord. En — *men lette op dit merkwaardige feit*²⁾ — bijna nooit laat de ongeorganiseerde de gelegenheid voorbijgaan om zich te komen verantwoorden!" Uiterst merkwaardig feit, wanneer wij verder lezen: „Volgt geen bevredigend resultaat, dan wordt de ongeorganiseerde door de handelaren *geboycot*³⁾ — evenmin als aan den geroyeerde wordt aan hem geleverd, waarop, blijkens de ervaring, volgt, dat de ongeorganiseerde die zich aan de prijsregelingen *vergreep*¹⁾, spoedig tot de organisatie toetreedt." Tweemaal wordt het werkwoord „vergrijpen” in verband met de gedragingen van een niet-georganiseerden drukker gebruikt. Er valt dus niet aan een vergissing, niet aan een schrijffout te denken. Maar dan moet een jurist-econoom toch wel ver weg zijn, wanneer hij van vergrijpen durft gewagen met betrekking tot iemand, die zich veroorlooft, aangezien hij zich niet-verbonden weet, zijn vrijheid te gebruiken en tot prijstarieven of periodiekenbesluit, waarin hij nimmer had noch ooit behoefte te treden, te zeggen: waai om! Die „poging tot berechting” is ook schitterend. Want wat is dat goedgunstig „in de gelegenheid stellen om door de rechtspraak-commissiën gehoord te worden” anders dan het usurpeeren van een rechters-positie door een quasi-partij, immers in een rechtsgeschil, dat er geen is, over rechtsverplichtingen, die er niet zijn en verbintenissen, welker ontstentenis van meet af in confesso is!³⁾

Misschien zal mij, tegenover mijn beroep op Cathrein, worden tegengeworpen, dat deze schrijver in den 2en Band van zijn groot werk over „Moralphilosophie”⁴⁾ het voor de „Innungen”, zelfs in den vorm van „Zwangsinningen” opneemt. Ik geef dit dadelijk toe, doch merk daarbij op, dat die „Innungen” slechts het z.g. handwerk zouden omvatten, waaronder Cathrein „das Ueberwiegen der persönlichen Leistung über die Tätigkeit der Maschine” verstaat, zoodat de bedrijven, die niet handwerk zijn en die Mr. Veraart juist economisch wil organiseren, er buiten vallen, terwijl bovendien uit niets blijkt, ondanks den eisch van „Befähigungsnachweis durch eine Meisterprüfung vor einer aus Fachmännern bestehenden Kommission”, dat Cathrein de gelegenheid om het vak te leeren kunstmatig zou willen beperken en daarop komt het per slot toch aan. Het gaat er om, de nietswaardigen buiten het handwerk te houden. De gelegenheid, om zich te bekwamen en daarvan het bewijs te leveren, moet echter, ook volgens Cathrein, aan allen openstaan.

Het verhalen van de kunstmatig verhoogde loonen en de genormaliseerde winsten op de consumenten is

¹⁾ Ik cursiveer.

²⁾ Mr. V. cursiveert.

³⁾ Uit Mr. Veraart's Praeadvies over de vraag „Welke moeten de hoofdlijnen zijn van een wettelijke regeling der collectieve arbeidsovereenkomst?” Teulings' Uitg.-Mij. 's-Hertogenbosch, 1919, blz. 91/92, zij nog alleen ter kenschetsing aangegeekend: „De bepaling van het verplicht lidmaatschap der vakverenigingen... heeft deze beteekenis: dat het voor een onderneming van eenigen omvang in de bedrijven, die tot het grafisch- en boekbedrijf behooren, dat het voor de arbeiders, die de verschillende vakken beoefenen, eenvoudig onmogelijk is te bestaan buiten de vakverenigingen, die de coll. arbeidsovereenkomst sloten, te bestaan anders dan met inachtneming van de bepalingen der coll. arbeidsovereenkomst in die bedrijven geldende... Wie zich niet aan die voorwaarden onderwerpt, wordt uitgestooten, en dit uitstooten beteekent: voor de onderneming volslagen ondergang, voor den arbeider broedeloosheid, althans in het vak, dat hij zich eigen maakte.”

⁴⁾ Freiburg i. B. 1904, 2. Teil, 2. Buch, 4. Kap., 9. Art.: Der Staat und das wirtschaftliche Leben (Die soziale Frage), § 3, blz. 611 v.

een uiterst risquante zaak. Het eene product zal zich veel beter daartoe leenen dan het andere. Naarmate een zaak dringender wordt begeerd, de behoefte daaraan intenser is, naar die mate zal prijsopdriving beter slagen, doordat er minder van de vraag afbrokkelt. Nu bedenke men echter dit: het gebrandschatte publiek, welks totale koopkracht beperkt is, zal, zoo het weinig of niet op het duurder geworden product kan bezuinigen, elders verhaal zoeken, zoodat de kunstmatige bloei in den eenen tak van productie gepaard zal gaan met malaise, werkloosheid, lage loonen en winsten in een anderen tak. Stel, men zal zich ook hier, om de markt te verbeteren, economisch gaan organiseren: het zal alleen kunnen geschieden door bedrijven stil te leggen en een deel der arbeiders te ontslaan. De arbeiders, die hun fortuin moeten zoeken, stooten bij het algemeen worden van het systeem steeds meer het hoofd en worden het land uitgejaagd. Maar de economische bedrijfsorganisatie staat niet stil. Ze zal internationaal worden. Zullen ongeorganiseerden, geroyeerden, geboycotten van onze planeet worden verdreven?

Internationale mededinging zal, althans in den overgangstijd, een spaak in het wiel steken. De prijzen in het land, waar het systeem reeds werkt, zijn hoog. Dit prikkelt invoer, belemmert uitvoer. Die invoer zal door invoerrechten moeten worden belet, niet om onze productie, doch om de economische bedrijfsorganisatie te beschermen. De uitvoer zal slechts gaande kunnen worden gehouden (door het verband van in- en uitvoer: in verminderden omvang), door of de export-industrieën buiten het systeem te houden, wat weinig consequent ware of haar een bonus uit de schatkist te verleenen, een uitvoerpriemie dus, waaraan overbekende bezwaren kleven. Men vervalt van kwaad tot erger.

Mr. Veraart verwacht vermindering van den klassenstrijd en zijn vervanging door belangensolidariteit naarmate van het veldwinnen der economische bedrijfsorganisatie. De strijd zou echter worden verplaatst, niet opgeheven. De uitgestootenen zouden een geduchte „industriële Reserve-Armée” vormen, niet langer, zooals Marx dacht, gevormd door arbeiders alléén. Dat is één antithese. De andere is die tot de consumenten. Zij hebben de duurte te dragen. De actie der economische bedrijfsorganisatie zal hun reactie wekken. Zij zullen zich aan de hun toegedachte boeien trachten te onttrekken, op alle manieren. Eén der wijzen zal de verbruikscoöperatie zijn. Mr. Levy verwacht daarvan véél. Ik ben in dezen minder optimist, vooral na lezing van het kort geleden verschenen uitnemende geschrift van Ludwig Pohle, „Kapitalismus und Sozialismus”. Pohle plaatst daarin de „Erwerbswirtschaft” tegenover de „Konsumgenossenschaft”, of, wat hetzelfde is: de speculatieve verzorging onzer behoeften door derden tegenover de coöperatieve door onszelf. Uitnemend zet Pohle uiteen, hoe, naast vrijheid van bedrijf en beroep onze vrijheid van consumptie kenmerk is van het z.g. kapitalisme. De behoeften, welke de consumptie leiden, zijn vaak grillig, moeilijk berekenbaar, aan mode onderhevig, enz. En nu is het op winst gerichte bedrijf oneindig meer geschikt om het daaraan verbonden risico te dragen dan één consumentenassociatie. Het best slaagt de laatste nog daar, waar een constante vraag mag worden ondersteld: „Es handelt sich hierbei regelmässig um Gebiete, die keinem oder doch nur einem geringfügigen Modewechsel unterworfen sind, wie Herstellung von Backwaren, Keks, Schuhwerk, Seifenfabrikation u.s.w. Dagegen haben sich die Konsumvereine bisher aus guten und klugen Gründen ängstlich gehütet mit ihrer Eigenproduktion auch solche Gebiete zu betreten, die einem regelmässigen Modewechsel unterworfen sind. Sie wissen sehr wohl, dass sie bei der Aufnahme der Produktion auch solcher Gegenstände nicht sicher sein können, ob ihre Mitglieder sie auch wirklich kaufen, und sie können anderseits auch

nicht daran denken, ihre Mitglieder zur Abnahme zu verpflichten. So verzichten sie lieber freiwillig auf die Aufnahme der Produktionszweige mit denen in bezug auf den Absatz der Produkte ein grösseres Risiko verknüpft ist." Hierin is ongetwijfeld veel waars gelegen, evenals in de verdere opmerkingen van Pohle, dat de bevrediging van nieuw opkomende behoeften veel vlugger en vlotter plaats heeft langs de banen van de op winst gerichte onderneming dan van de coöperatie: „Um neu entstehenden Bedarf auf dem Wege der erwerbswirtschaftlichen Produktion zu befriedigen, genügt es, dass eine einzelne oder höchstens einige wenige Personen die Ueberzeugung von dem Vorhandensein des neuen Bedarfs gewinnen und bereit sind, ihre Arbeitskraft und ihre Mittel in den Dienst der neuen Produktion zu stellen. Um dasselbe Ziel in der Form der Konsumgenossenschaft zu erreichen, müssen dagegen grössere Personenzahlen unter einen Hut gebracht und zu gemeinsamem Vorgehen vereinigt werden. Dieses zweite Verfahren, die Vereinigung der Konsumenten zur Schaffung gemeinsamer Produktionsanlagen, ist der Natur der Sache nach viel umständlicher und schwerfälliger." Het is m.i. moeilijk te ontzenuwen, wanneer Pohle op deze gronden de roerigheid en beweeglijkheid, het speurend initiatief, waardoor het speculatief bedrijf uitmunt, grotendeels aan de verbruikcoöperatie ontzegt. En dan is er nog dit nadeel, dat nooit overwonnen kan worden: „Die konsumgenossenschaftliche Produktionsweise ist ihrem Wesen nach Beamtenverwaltung." Zij zou het speculatieve bedrijf kunnen verdringen, zoo zij billijker voortbracht. Zij werkt echter met *meer* kosten. En terecht merkt de schrijver nog op, dat ter beoordeeling van de beteekenis dezer coöperatie men niet mag „die grossen Mitgliederzahlen der Konsumvereine aufmarschieren lassen," doch dat men moet „ermitteln, welchen Bruchteil von der Gesamtzahl der gewerbtätigen Personen eines Landes die in Konsumvereinsbetrieben beschäftigten Personen ausmachen": de Deutsche beroepstelling wees in 1895 2,1 en in 1907 3,7 per mille der „gewerbtätigen Personen" aan als werkzaam bij coöperaties. In 1910 waren in Engeland 40.000 personen als arbeiders in dienst van de productiebedrijven der verbruiksvereeningen, waarbij te voegen ruim 60.000 bij de handelsafdeelingen aangestelden, winkelbedienden, enz.: „Was wollen aber diese Zahlen besagen gegenüber dem Millionenheer der britischen Industriearbeiterschaft?", aldus vraagt Pohle terecht. Daardoor nu zie ik de toekomst, in het aangezicht der economische bedrijfsorganisatie, minder rooskleurig in. Want het zijn dan toch maar ondernemingen in den echten zin des woords, die de handen ineenslaan en waartegen de verbruikcoöperatie met haar genoemde karakterzakheden het geneesmiddel zou moeten leveren! Juist de vrijheid der consumenten, die in het abstracte geld is gesymboliseerd en welker eenige limiet is de druk van den prijzenstand, maakt organisatie, waardoor zij zich in een of andere richting vastleggen, hunnerzijds zoo uiterst moeilijk en nimmer bevredigend. Het meeste heil verwacht ik van de uit individueele reacties opgebouwde wijzigingen in de vraag, zoo dikwijls de afwentelingspogingen in den vorm van prijsopschroeving loskomen. Want dat is het zwakke punt in heel het stelsel, dat het de beteekenis der vraag bij de prijsvorming onderschat en meent met het veroveren van de aanbodzijde het heft goeddeels in handen te hebben. Het prijsbepalen gaat uiterst gemakkelijk. Ook het verkoopen?

Hier kom ik tot nog een punt. Het publiek wordt als consument geschoren. Dat is één. Maar het verdient ook meer, dank zij het stelsel. De loonen worden verhoogd, de kleine bestaantjes verdwijnen, het peil der winsten zal mee kunnen stijgen. Nu zijn echter wel alle producenten ook consumenten, doch het omgekeerde is niet het geval. Er zijn talrijke groepen,

die aan de stoffelijke productie niet deelnemen en toch een stoffelijk inkomen genieten. Zij zullen buiten de voordeelen van de economische bedrijfsorganisatie blijven, maar wel de nadeelen der duurte ondervinden. Afwenteling op dezulken vindt geen compensatie. Zij zullen *moeten* bezuinigen. Doch voor zoover de afwenteling slaagt, betalen de hoogere geldinkomsten, gevolg van het stelsel, de hoogere prijzen, eveneens gevolg van het stelsel. Zoodat de vraag zich opdringt, waarin per slot voor de betrekkers van de hoogere geldinkomsten het werkelijke voordeel is gelegen? De voorraad *goederen* zal, dank zij de productieregeling, eer af- dan toegenomen zijn. De geldinkomsten zijn gestegen. Welnu, het stijgend prijzenpeil zal alle voordeel illusoir dreigen te maken. De consument, die niet tevens producent is, verliest. De consument, die wel produceert, verliest door de afwenteling — bij het steeds meer om zich grijpen van het stelsel — in de hoogere prijzen het hooger geldinkomen en blijft die hij was. Zal dit mager resultaat ons den socialen vrede brengen? Het spreekt wel vanzelf, dat zulk een schrale uitkomst door den schrijver der Vraagstukken wordt ontkend en daarom loont het, tot slot, de moeite, zijn argumenten te onderzoeken, die hebben waar te maken, dat het „ernstig overdreven (is), indien men meent, dat de vakvereenigings-actie en de daaruit volgende economische bedrijfsorganisatie alleen beteekent „in een kringetje rondraaien". Hier gaat het om een beslissend punt, want zijn het alleen *geldelijke* voordeelen, die het *reële* inkomen geheel of nagenoeg geheel laten zooals het vroeger was, dan kan ter wille van de vrijheid, de eenvoudigheid en de eerlijkheid, inzonderheid tegenover de arbeiders heel de rompslomp der economische bedrijfsorganisatie beter achterwege worden gelaten.

Gelijk ik zelf zooeven deed, maakt ook Mr. Veraart de juiste opmerking, dat er „tal van consumenten (zijn), die niet producenten zijn en die dus tot de hierboven aangeduide bezuinigingen volstrekt verplicht zijn. Ik noem maar: renteniers, die hun geld niet in ondernemingen belegd hebben en gepensionneerden. Al de schade" — merkt de schrijver niet zonder „Schadenfreude" op — „welke deze groepen, die nu wel geen overwegend deel van de bevolking uitmaken, ten slotte te dragen krijgen, beteekent voordeel voor de economisch georganiseerde bedrijven." De vraag komt dadelijk op, welke moreele aanspraak deze bedrijven hebben op een voordeel, dat voor anderen schade beteekent? Dit is het zuiverste economische parasitisme, dat zich laat denken. Het is uitmendend geschikt, om de economische bedrijfsorganisatie bij alle weldenkenden in discredit te brengen. Wanneer het voordeel tot grondslag had verhoogde productiviteit, men zou slechts kunnen toejuichen. Doch hier is de grondslag andermans schade. Maar nu lette men op de fout in de redeneering. Economische bedrijfsorganisatie wordt aangeprezen met het oog op het *algemeen* belang. Het aangevoerde argument plaatst haar echter op het plan van kansspel of diefstal. Want ook daar bevoordeelt de een zich ten koste van den ander. — Vervolgens merkt de heer Veraart op, dat er „aanvankelijk — en dat kan jaren en jaren beteekenen — nog zeer groote groepen der bevolking (zijn), die, tegelijkertijd consument en producent zijnde, geen kans zien hun geldinkomen te vergrooten." Als zoodanig noemt hij ambtenaren en de producenten in nog niet economisch georganiseerde bedrijven: „Het aantal jaren, dat deze groepen ten achter blijven, profiteert het economisch georganiseerd bedrijf ten zeerste van het verhoogde geldbedrag, dat het voor zijn productie mocht ontvangen." Hier geldt natuurlijk dezelfde opmerking omtrent parasitisme, die ik zooeven maakte. Bovendien bedenke men, dat, voor zoover de betrokken groepen *niet* bezuinigen op de duurder geworden producten van de bedrijven, die het systeem-Veraart huldigen, zij, gedwongen door hun gelijk gebleven geldinkomen, natuurlijk elders hun

aankopen zullen inkrimpen, waardoor in andere takken van bedrijf malaise ontstaat. Wij zijn er echter nog niet. Mr. Veraart wil, voor zijn betoog, onderscheid maken tusschen luxe-productie en massa-productie. Laten de inkomens in de eerstgenoemde stijgen, dank zij de economische organisatie, dan beteekent dit schade voor den consument der luxe-artikelen. De inkomens uit de luxe-industrie brengen nu een heel andere vraag op de markt. Mr. Veraart licht dat aldus toe: „In het algemeen kan men een piano een luxe-artikel noemen. Economische organisatie van de piano-fabrieken en van den piano-handel zal tot gevolg hebben schade voor den afnemer van dit muziekinstrument. Maar de arbeiders — om deze nu maar alleen te noemen — in de fabrieken en in den handel werkzaam, zullen met het door de economische bedrijfsorganisatie verkregen hooger loon massa-producten koopen. Van een kringloop is hier dus geen sprake.” Men kan dit toegeven voor het geïsoleerde geval van arbeiders in de piano-industrie, die zelve geen last van de duurte van dit artikel ondervinden. Maar met geïsoleerde gevallen wordt niets bewezen. Want de bedoeling is, dat de economische bedrijfsorganisatie algemeen wordt — hoe kan zij anders den klassenstrijd uitdrijven? — en wanneer nu b.v. langzamerhand alle luxe-industrieën economisch georganiseerd zijn, dan wordt luxe ondanks de betere geldinkomsten, voor de arbeiders ontoegankelijker dan ooit te voren. Mr. Veraart scheidt blijkbaar de arbeiders af met massa-producten. Doch ook daar zal de economische bedrijfsorganisatie, krijgt hij zijn zin, meer en meer doordringen, met de bekende duurtgevolgen. Zal bovendien de versterkte vraag van den kant der producenten-systeem-Veraart naar massa-producten deze niet in prijs verhoogden, nog vóór de bedrijven, die ze leveren, economisch zijn georganiseerd? Wanneer Mr. Veraart dan ook dit argument inleidt met de woorden, dat „vooral het volgende niet (moet) worden vergeten”, schijnt hij zelf vergeten te zijn, dat het aangeprezen stelsel bestemd is voor zoo ruim mogelijke toepassing en dat het er dan niets toe doet, of een arbeider in een pianofabriek toevallig niet zelf getroffen wordt door de duurte van piano's. Hij zal langs anderen weg de duurte tegenkomen. De schrijver zegt apodictisch: „de arbeiders zullen... met het... hooger geldloon massa-producten koopen.” Het schijnt, dat hij voor hen als *consumenten* de luxe-productie sluit. Maar de arbeider zal zich daaraan niet storen, getuige de bioscopen, die vol arbeiders zitten. Het is echter wel zeer bedenkelijk den vooruitgang in reëel inkomen te moeten aantoonen met een beroep op het zich spenen aan luxe van arbeiderszijde, die luxe echter voor anderen in stand te houden en dan nog te willen volhouden, dat met het systeem der economische bedrijfsorganisatie de klassenstrijd zal verdwijnen. Het zou wel interessant zijn iets naders te vernemen omtrent des schrijvers opvatting omtrent hetgeen luxe ware en dus taboe voor de arbeiders en hetgeen niet luxe en voor hen toegankelijk zou zijn. Ik zie niet in, waarom een arbeider, geheven op het hooger welvaartspeil, dat economische bedrijfsorganisatie hem voorspiegelt, zich het genot van een piano, om bij dit voorbeeld te blijven, per se zou moeten ontzeggen. Van des schrijvers standpunt opent economische bedrijfsorganisatie een veelbelovend verschiep, etwas noch nie Dagewesenes op sociaal-economisch gebied. Is het gewaagd, te onderstellen, dat in dien nieuwen staat een andere maat voor weelde en niet-weelde zal gelden dan thans, gezien de ondervinding in het verleden opgedaan, dat eergisteren nog weelde heette wat gisteren als zeer nuttig gold en heden als onmisbaar wordt gevoeld? Maar dan zit de arbeider, is het eenmaal zoover, met de hoogere kosten van piano of wat hij anders mocht wenschen en blijkt hij niet vooruitgegaan. „Van een kringloop is hier dus geen sprake,” aldus Mr. Veraart. Ik meen, bij het algemeen worden

van het systeem, dat van niets zoo zeer als van een kringloop sprake zal zijn en dat de arbeiders zich misleid zullen gevoelen.

De schrijver heeft nog een argument, zooals hij aankondigt: „de meest afdoende weerlegging van de redeneering, dat economische bedrijfsorganisatie (en elke vakvereenigings-actie) voor den producent ten slotte geen voordeel oplevert, omdat hij als consument weer evenzeer het loodje legt.” Uitgangspunt is hier de onderstelling, dat *alle* bedrijven na verloop van eenige jaren in de veilige haven der economische bedrijfsorganisatie zijn binnengeloodst. De schrijver, die niet op toekomst-problemen wil vooruitloopen, meent, dat „dan nu reeds (kan) worden gezegd, dat het krijgen van een plaats in de productie, hetzij als ondernemer-kapitalist, hetzij als arbeider, zeer zal worden bemoeilijkt. Angstvallig zullen de ondernemers-kapitalisten en de arbeidersgroepen toezien, dat het uit het bedrijf verkregen financieel resultaat over zoo weinig mogelijk producenten wordt verdeeld, dat zij dus zoo weinig mogelijk nieuwe producenten in het bedrijf toelaten. *Het totale product zal over een steeds kleiner aantal personen worden verdeeld; de producent zal als consument een steeds groter gedeelte van het totale product ontvangen.*”¹⁾ En de vraag, wat er van de kunstmatig buitengesloten terecht moet komen, vindt dit antwoord: „Wordt op bepaalde markten de productiviteit niet verhoogd, dan zullen steeds meer personen gedwongen worden nieuwe markten te gaan zoeken, als producent en als ruilsobject elders op te treden. De overblijvende producenten krijgen als consumenten steeds grootere ruimte.” Dit schrijft iemand, die naar zijn richting het bevolkingsbezwaar van Malthus niet kan onderschrijven en voorstander moet zijn van groote gezinnen! De sociale vrede zal worden gebracht, maar het proletariaat of beter de paria's zullen in aantal, absoluut en relatief, vermeerderen, dank zij het in *alle* bedrijven heerschende stelsel, volgens hetwelk het totale product over een steeds kleiner aantal personen zal worden verdeeld. Wat nood! Zij moeten nieuwe markten zoeken. Zullen zij ze vinden? Niet, wanneer — wat toch des schrijvers bedoeling zal zijn, of wil hij alleen *ons* volk tot economisch georganiseerde uitverkiezing brengen? — ook in het buitenland alle bedrijven naar zijn recept zullen zijn vervormd. Zij hebben dan de keus tusschen bedelen of verhoogen. De inrichting der productie wordt tot een bevoorrechte kaste-organisatie als in den tijd, toen de gilden aan gelijke ontaarding sneefden. Maar er moeten immers, ter wille van voordeel, meer consumenten dan producenten zijn; alleen zóó wordt de kringloop ontgaan; alleen zóó kan koopkracht van consumenten aanwasen aan die van anderen, welke tevens economisch-georganiseerde producenten zijn. Dat deze tactiek een inconstitutioneele gruwel is, ontgaat den schrijver. Maar dat bovendien toepassing in alle bedrijven zal leiden tot algemeene duurte van al wat in die bedrijven wordt voortgebracht; dat het voordeel, aan gedeeltelijke toepassing verbonden doordien een zeker braakliggend gebied goedkoop produceert en hier dus met meer geld meer kan worden gekocht, — afneemt en verdwijnt bij den groei en de uiteindelijke alleenheerschappij van economische bedrijfsorganisatie, het schijnt niet tot den schrijver te zijn doorgedrongen. Neen, dan heeft een ander econoom, ondanks zijn sympathieën in de richting van monopoliseering, toch nog ruimere denkbeelden dan de wel zeer beperkte en bij veralgemeening tegenstrijdige van den heer Veraart. Ik lees bij Robert Liefmann²⁾ o.a.: „Nicht das Monopol, sondern die Konkurrenz tötet die Konkurrenz, wie das schon vor 80 Jahren der französische Sozialist Proudhon in seinen Contradictions économiques behauptet hat. Das Monopol dagegen erweckt sie zu neuem Leben. Man tut also

¹⁾ Mr. V. cursiveert.

²⁾ Kartelle und Trusts, 3e Aufl. 1918, blz. 253/254.

gut, etwa freie Konkurrenz, das ist die Freiheit, sich jedem Erwerbszweig zuzuwenden, und Konkurrenzkampf, das gegenseitige Unterbieten in den Preisen, das man bisher als das Wesentlichste des Konkurrenzsystems auffasste, zu unterscheiden. Der Sieg des wirtschaftlich Stärksten im Konkurrenzkampf beendet diesen wohl zeitweise und führt zum Monopol, aber der freien Konkurrenz gibt er neuen Anstoss, so dass es um so eher wieder zum Konkurrenzkampf kommt, je mehr die errungene Monopolstellung ausgebeutet wird." Zoo zou de economische bedrijfsorganisatie wel de machten kunnen oproepen, in staat de boeien te breken, waarin zij de economische vrijheid had geslagen. Maar de vrienden dier vrijheid moeten waakzaam zijn en op hun hoede. Want de ongeorganiseerden bevinden zich tegenover een mentaliteit, die geen middel, mit's doeltreffend, ongebruikt zal laten. De leveranciers van grondstoffen mogen zich, naar ons recht, geldig verplichten om alleen aan werkgevers, tot den bond behoorend, te leveren, zoodat nieuwe, vrije bedrijven gevaar loopen zelfs niet op gang te kunnen komen. Voor het aanbod van arbeiders ben ik minder beducht. De broedplaats van proletariërs, die het stelsel al wassend zal blijken te worden, zal vanzelf arbeidskrachten in grooten getale leveren aan ondernemingen, die den ongelijken strijd voor de vrijheid aandurven. Hoe echter een stelsel, dat het economisch bedrijfsleven in boeien legt, de consumenten plukt en een toenemend aantal productieve krachten het land wil uitdrijven, den socialen vrede ook maar één stap nader zou kunnen brengen, laat staan dezen verwezenlijken, blijft voor ieder niet-ingewijde in de mysteriën der economische bedrijfsorganisatie een onoplosbaar raadsel.

H. W. C. BORDEWIJK.

Groningen, Juli 1919.

HET ONTWERP VAN WET HOUDENDE BEPALINGEN TOT BEPERKING VAN DEN ARBEIDSDUUR.

3. Beperking van den arbeidsduur buiten fabrieken of werkplaatsen, winkels, kantoren, apotheken, koffiehuisen, hotels en verplegingsinrichtingen. *)

Niet elke soort arbeid is ten aanzien van den arbeidsduur door het ontwerp even sterk aan banden gelegd. Dit bleek reeds uit het verschil in regeling van den arbeidsduur in fabrieken en werkplaatsen en in kantoren. Nog sterker zal dit uitkomen bij de bespreking van de beperking van den arbeidsduur buiten fabrieken of werkplaatsen, winkels, kantoren, apotheken, koffiehuisen, hotels en verplegingsinrichtingen; van de beperking van den arbeidsduur der halve van die ondernemingen, die niet met name in het ontwerp zijn gereguleerd. Ook hier weer de drie hoofdregels, thans echter veel minder scherp, wat reeds dadelijk hieruit blijkt, dat ten aanzien van deze soort arbeid niet meer de achturige dag en 45-urige week, maar de 10-urendag en 55-urige week wordt voorgeschreven:

a. Verbod van Zondagsarbeid.

Het absolute verbod van Zondagsarbeid voor jeugdige personen (arbeiders van beiderlei kunne beneden de 18 jaar) geldt hier niet. Wel mag een jeugdige persoon in de hier bedoelde inrichtingen op Zondag geen arbeid verrichten, maar een algemeene maatregel van bestuur kan thans uitzondering toestaan. Mannen of vrouwen mogen in de hier besproken ondernemingen onvoorwaardelijk op Zondag werken, tenzij een algemeene maatregel hun dit verbiedt of hun arbeid aan voorwaarden bindt.

b. Vrije Zaterdagmiddag.

Ook ten aanzien van den vrijen Zaterdagmiddag wordt een ander systeem gevolgd. Hier nl. zal door den algemeenen maatregel van bestuur worden bepaald, dat arbeiders de door dien maatregel getroffen

soorten van arbeid niet of slechts onder voorwaarde des Zaterdagmiddags na 1 uur mogen verrichten.

c. Tienurige arbeidsdag en 55-urige arbeidsweek.

In tegenstelling tot de regeling van den arbeidsduur in fabrieken of werkplaatsen en in kantoren mag in deze ondernemingen de arbeider niet langer arbeid verrichten dan 10 uren per dag en 55 uur per week. Wel kan een algemeene maatregel voor bepaalde soorten van arbeid of arbeid onder bepaalde omstandigheden een korteren arbeidsdag voorschrijven (nooit korter dan 8 uren per dag of 45 uren per week), maar daar staat tegenover, dat die maatregel ook kan bepalen, dat deze hoofdregel op bepaalde arbeiders in het geheel niet van toepassing is. De tijd waartussen gewerkt mag worden is hier slechts ten aanzien van jeugdige personen vastgesteld. Zij mogen slechts arbeiden tusschen 6 uur 's ochtends en 7 uur 's avonds, behoudens in de gevallen bij algemeenen maatregel opgenoemd. Ten slotte kan een algemeene maatregel nog voorschriften geven ten aanzien der rusttijden.

Wij zien dus, dat bij de hier besproken materie een groot gedeelte van de feitelijke regeling aan algemeene maatregels van bestuur wordt overgelaten. Zoowel nu van de regels, welke reeds in de wet zijn neergelegd, als van het meereendeel der regels, welke nog bij algemeenen maatregel moeten worden gesteld, kan het districtshoofd der arbeidsinspectie voor seizoenbedrijven en onvoorziene omstandigheden tot bepaalde bij de wet geregelde afwijkingen vergunning verleen. Bovendien, indien in eene onderneming zich spoedeisende gevallen kunnen voordoen, welke het tijdig aanvragen zulk eener vergunning onmogelijk maken, kan de Minister van Arbeid een doorlopende machtiging, een couponboekje van vergunningen, verleen. Deze doorlopende machtiging is echter ook hier weer aan zeer sterke beperkingen onderworpen: zoo b.v. geldt zij alleen ten aanzien van den arbeid van mannen en vrouwen.

Alvorens wij nu van dit onderwerp afstappen om over te gaan tot de regelen betreffende het tegengaan van gevaarlijken arbeid, nog een drietal opmerkingen. In de eerste plaats deze, dat men tot goed begrip dezer wet wel in het oog moet houden, dat hoe ook de uitzondering op den eenen hoofdregel luidt, daardoor niet de bepalingen van een anderen hoofdregel worden aangetast, tenzij dit uitdrukkelijk vermeld is. Wanneer b.v. aan een vrouw vergunning is verleend op Zondag arbeid te verrichten, dan wordt de tijd, dien zij op dien Zondag werkt, afgetrokken van het wekelijksch maximum, omdat de uitzondering op het verbod van Zondagsarbeid den regel betreffende den maximum arbeidsduur niet aantast.

In de tweede plaats hebben wij gezien, dat het districtshoofd der arbeidsinspectie bepaalde eischen kan stellen en bepaalde vergunningen tot afwijking kan verleen. Van deze beslissingen bestaat voor het hoofd der onderneming beroep op den Minister van Arbeid, die dan deze beslissing handhaaft of eene eigene beslissing daarvoor in de plaats stelt. In enkele gevallen gaat eene vergunning ook reeds direct uit van den Minister zelve. Sommige dezer vergunningen, machtigingen of vrijstellingen, hetzij in eerste instantie uitgaande van den Minister, hetzij van het districtshoofd, kunnen worden aangetast door de vakvereeniging, waarvan arbeiders lid zijn voor wie deze vergunning geldt.

Die vakvereeniging kan nl. een daartoe strekkend request bij den Minister indienen, die dan de vergunning, machtiging of vrijstelling onverwijld kan intrekken, tenminste indien blijkt, dat door haar de belangen der arbeiders worden geschaad.

Ten slotte tracht het ontwerp den arbeider te belletten buiten den wettelijken arbeidstijd nog te arbeiden. In het algemeen gesproken mag een arbeider, die langer dan 12 uur per week arbeid pleegt te verrichten in eene onderneming, buiten die onderneming geen arbeid verrichten op tijden, waarop hij zulks niet in die onderneming zou mogen doen.

*) Vervolg van pag. 693.

Slechts aan een man kan het districtshoofd vergunnen voor een door hem te bepalen tijd van dezen regel af te wijken.

b. Tegengaan van gevaarlijken arbeid.

Naast de beperking van den arbeidsduur in het algemeen, stelt het ontwerp zich tevens ten doel het tegengaan van gevaarlijken arbeid. Met een viertal regels wordt getracht dit doel te bereiken.

Als eersten noemen wij het verbod van Kinderarbeid. Een kind — zoo zegt het ontwerp — beneden 14 jaar of nog leerplichtig, mag geen arbeid verrichten. Het artikel is niet van toepassing op arbeid in het schippers- of visschersbedrijf, aan boord van een vaartuig verricht door aldaar wonende bloed- en aanverwanten, tot den derden graad ingesloten, van den schipper, behoudens in de gevallen bij algemeenen maatregel bepaald. Voordat derhalve een kind mag arbeiden, moet het aan twee vereischten voldoen; het mag niet nog leerplichtig zijn en het moet den leeftijd van 14 jaar bereikt hebben. Op het eerste dezer vereischten, het niet leerplichtig zijn, kent het ontwerp geen uitzondering. Geen kind derhalve, dat nog leerplichtig is, mag arbeiden. Op het tweede vereischte echter zijn eenige kleine uitzonderingen. In sommige gevallen mogen ook kinderen beneden de 14 jaar arbeid verrichten. Zoo b.v. mogen ook dertienjarige, niet-leerplichtige kinderen, mits van het mannelijk geslacht, arbeid verrichten, wanneer zij dien leeftijd reeds bereikt hebben tusschen het tijdstip waarop de Arbeidswet 1911 vervalt en een nader door de Kroon te bepalen tijdstip, dat niet later dan 1. September 1922 mag zijn.

In de tweede plaats kan een algemeene maatregel van bestuur voorschrijven, dat bepaalde soorten van arbeid of arbeid onder bepaalde omstandigheden door jeugdige personen of door vrouwen niet of slechts onder voorwaarden mogen worden verricht op grond van gevaar voor de gezondheid, de zedelijkheid of het leven. Zoo b.v. zal zulk een algemeene maatregel in het algemeen aan alle jeugdige personen (arbeiders beneden de 18 jaar) kunnen verbieden lasten te tillen, indien die arbeid kenmerklijk hunne krachten te boven gaat. Bovendien zegt het ontwerp nog, dat de algemeene maatregel kan bepalen, dat arbeid, waarbij de wijze van loonberekening gevaar voor de gezondheid kan opleveren, door mannen niet of slechts onder voorwaarden mag worden verricht.

In de derde plaats regelt het ontwerp het verlof, dat aan vrouwelijke arbeiders gegeven moet worden voor en na hare bevalling. Een vrouwelijke arbeider mag geen arbeid verrichten binnen acht weken na hare bevalling. De tijd, gedurende welke onmiddellijk vóór de bevalling geen arbeid is verricht, komt echter tot ten hoogste twee weken in mindering op deze 8 weken. Bovendien moet het hoofd of de bestuurder eener onderneming zorgen, dat aan een vrouwelijke arbeider, die een borstkind heeft en hem hiervan kennis heeft gegeven, behoorlijk gelegenheid gegeven wordt, haar kind te zoogen.

Ten slotte legt het ontwerp het hoofd of den bestuurder eener onderneming de verplichting op, jeugdigen personen de gelegenheid te geven bepaalde lessen te volgen. Ik laat het desbetreffend artikel hier volgen.

Artikel 12. 1. Het hoofd of de bestuurder van eene onderneming is verplicht een jeugdige persoon, die in zijne onderneming arbeid verricht, met inachtneming van het bepaalde krachtens het derde lid, in de gelegenheid te stellen, gedurende ten hoogste acht uren per week de lessen te volgen in inrichtingen voor godsdienst, voortgezet, herhalings- of vakonderwijs, mits degene, bij wien de jeugdige persoon inwoont, ten minste één week, voordat deze de lessen begint te volgen, een daartoe strekkend verzoek schriftelijk tot het hoofd of den bestuurder der onderneming heeft gericht.

2. Een verzoek, als bedoeld in het eerste lid, moet inhouden eene opgave van den aard van het onderwijs, van de inrichting, waarin het wordt gegeven, alsmede van de

uren, gedurende welke de jeugdige persoon de lessen zal volgen.

3. Heeft het hoofd of de bestuurder bezwaar tegen het verzoek op grond van de uren, gedurende welke de jeugdige persoon de lessen zal volgen, zoo wendt hij zich binnen drie dagen na den dag, waarop het verzoek bij hem ingekomen is, schriftelijk tot het districtshoofd. Deze beslist daarop gedurende welke uren het hoofd of de bestuurder verplicht is den jeugdigen persoon in de gelegenheid te stellen de lessen te volgen.

4. Door of namens onzen Minister kan voor eene bepaalde onderneming en voor een bepaalden tijd voorwaardelijk of onvoorwaardelijk geheele of gedeeltelijke onthefing van de in het eerste lid aan het hoofd of den bestuurder der onderneming opgelegde verplichting worden verleend.

5. Het districtshoofd kan bepalen, dat gedurende een door hem vastgestelden tijd de in het eerste lid aan het hoofd of den bestuurder opgelegde verplichting niet geldt ten aanzien van een jeugdige persoon, die van de hem gegeven gelegenheid om de in het eerste lid bedoelde lessen te volgen niet geregeld gebruik maakt.

Par. II. *Bepalingen, welke het toezicht op de naleving der zooeven besproken regelen bevatten, met de daarbij behoorende regeling der aansprakelijkheid voor en de overtreding van het geheel.*

In deze paragraaf zal de meer formeele inhoud van het ontwerp behandeld worden. Wij zullen te dien aanzien zeer kort zijn. Het ontwerp verdeelt de materie in de volgende hoofdstukken: administratieve bepalingen; van het toezicht en het verstrekken van inlichtingen; van de aansprakelijkheid en straf-bepalingen. Wij zullen deze indeeling volgen.

a. administratieve bepalingen.

Het hoofd of de bestuurder eener onderneming is in de eerste plaats verplicht te zorgen, dat in zijne onderneming geen arbeid wordt verricht door een jeugdige persoon of door een gehuwde vrouw, tenzij hij in het bezit is van een dien persoon of die vrouw betreffende arbeidskaart, die aan bepaalde vereischten voldoet. Op deze arbeidskaart mag hij geen aantekeningen of merkteekens plaatsen en hij moet haar op aanvraag onverwijld ter inzage geven aan de ambtenaren der arbeidsinspectie. Bij het eindigen der dienstbetrekking zorgt het hoofd of de bestuurder dat de arbeidskaart op eerste aanvraag aan den arbeider, op wien ze betrekking heeft, wordt teruggegeven. De arbeidskaart vermeldt als hoofdinhoud den naam, de voornamen, den dag en de plaats van geboorte van den persoon, wien zij betreft. Daarnaast worden nog speciale gegevens verstrekt voor jeugdige personen en voor gehuwde vrouwen. De arbeidskaart wordt onderteekend en afgegeven door of van wege den burgemeester der gemeente, binnen welke de persoon woont op wien de arbeidskaart betrekking heeft.

Voorts is het hoofd of de bestuurder eener onderneming, waarin arbeid wordt verricht: in een fabriek of werkplaats, een winkel, een kantoor, eene apotheek, een koffiehuis, een hotel of eene verplegingsinrichting, verplicht te zorgen: 1c. dat in die inrichting op een plaats, die vrij toegankelijk is voor alle arbeiders, in de inrichting werkzaam, eene gedagteekende en door hem onderteekende arbeidslijst wordt opgehangen en opgehangen blijft, zoodanig, dat daarvan gemakkelijk kan worden kennis genomen; 2c. dat in die inrichting, voor zoover daarin door een of meer jeugdige personen of vrouwen of door 5 of meer mannen geregeld arbeid wordt verricht, een arbeidsregister aanwezig is. De *arbeidslijst* vermeldt o.a. omtrent alle in de inrichting werkzame personen het uur van begin en einde van den dagelijkschen werktijd; de daartusschen gelegen rusttijden, alsmede den dag, voor wekelijksche rust bestemd. Zij mag geen regeling bevatten in strijd met het ontwerp of anders dan inderdaad pleegt gevolgd te worden. Het districtshoofd der arbeidsinspectie krijgt er een afschrift van. Het *arbeidsregister* vermeldt de namen, de voornamen en geboortedata van alle personen, werkzaam in de inrichting, benevens van ieder hunner een aanwij-

zing op welk blad der arbeidslijst te hunnen aanzien de arbeidsregeling is vermeld. Het moet op aanvraag onverwijld ter inzage worden gegeven aan de ambtenaren der arbeidsinspectie.

b. van het toezicht en het verstrekken van inlichtingen.

Teneinde toezicht te houden op de naleving der wet, is er een arbeidsinspectie, die jaarlijks een verslag harer werkzaamheden aan de Staten-Generaal overlegt. De arbeidsinspectie maakt bij het toezicht gebruik van arbeidskaarten, lijsten en registers. Bovendien zijn het hoofd of de bestuurder eener onderneming of de daarin werkzame personen verplicht aan de bevoegde ambtenaren de verlangde inlichtingen te geven omtrent zaken en feiten, de naleving der wet betreffende. De ambtenaren der arbeidsinspectie nemen zonder bepaalde toestemming van den Minister van Arbeid middellijk noch onmiddellijk deel aan ondernemingen, waarvoor bepalingen golden, welke handhaving aan hen is opgedragen of tot welker uitvoering zij moeten medewerken.

c. d. van de aansprakelijkheid en van strafbepalingen.

In het algemeen is het hoofd of de bestuurder der onderneming verantwoordelijk ten aanzien van overtredingen van de bepalingen van het ontwerp. Indien een arbeider niet voor 5 uur 's ochtends in de fabriek mag arbeiden en zulks gebeurt toch, dan is het hoofd der fabriek daarvoor aansprakelijk. Aan zijne verplichting te zorgen, dat de bepalingen der wet worden nageleefd, wordt echter geacht te zijn voldaan, wanneer hij aantoon, dat door hem de noodige bevelen zijn gegeven, de noodige middelen zijn verschaft en het redelijkerwijs te vorderen toezicht is gehouden, om de naleving te verzekeren van de bepalingen, voor welke naleving hij verplicht was te zorgen.

Slechts voor één overtreding is de arbeider zelf aansprakelijk. Hij is n.l. verplicht, om, indien hij in meer dan een onderneming arbeid verricht, uit eigen beweging alle inlichtingen te verstrekken, welke noodig zijn tot naleving van bepaalde artikelen der wet.

Overtreding der meeste bepalingen wordt gestraft met hechtenis van ten hoogste een maand of geldboete van ten hoogste honderd gulden. Indien tijdens het plegen van het feit nog geen twee jaren zijn verlopen sedert eene vroegere veroordeeling van den schuldige wegens eene soortgelijke overtreding onherroepelijk is geworden, kan hechtenis van ten hoogste twee maanden en geldboete van ten hoogste tweehonderd gulden worden opgelegd. Bij tweede herhaling binnen twee jaren, nadat de eerste veroordeeling wegens herhaling onherroepelijk is geworden, wordt slechts de straf van hechtenis opgelegd.

Ten slotte dient nog te worden melding gemaakt van eene bepaling, die veel scherpte aan het ontwerp ontleent. Niet strafbaar zijn de zoeven bedoelde strafbare feiten, indien zij onder de gegeven omstandigheden als gerechtvaardigd zijn te beschouwen en onverwijld door of namens het hoofd of den bestuurder worden medegedeeld aan het districtshoofd.

Mr. P. W. J. H. CORT VAN DER LINDEN.

In mijn artikel in No. 186 leze men pag. 693, 1e kolom, 4e alinea:

„Een algemeene maatregel kan voor ten hoogste vier jaren na het in werking treden van dit gedeelte der wet vergunnen dat arbeiders ten hoogste 10 uren per dag en 55 uren per week werken. Ook de Minister” enz.

DE NEDERLANDSCHE SPOORWEGEN IN OORLOGSTIJD.

De economische belangen, welke de spoorwegen voorstaan, stellen de financieele zoo sterk in de schaduw, dat wij gevoegelijk kunnen zeggen, dat slechts de eerste — althans in ons land — een rol spelen.

Dit kwam heel duidelijk aan het licht, toen in de eerste weken van Augustus 1914 het spoorwegverkeer gedeeltelijk gestremd werd.

Naast de talrijke maatregelen, welke de Regeering trof, was voor de spoorweg-maatschappijen de even moeilijke als zware taak weggelegd om mede te werken het economische leven zoo weinig mogelijk te schokken.

Nu de oorlog tot het verleden behoort, kunnen wij — al zijn de moeilijkheden om het spoorwegbedrijf gaande te houden nog geenszins weggenomen — dankbaar getuigen, dat de maatschappijen zich op lofwaardige wijze van haar taak gekweten hebben.

De directiën der beide groote spoorweg-maatschappijen hebben ten volle begrepen, welke belangrijke landsbelangen er bij betrokken waren te zorgen dat het verkeer zoo weinig mogelijk leed, niettegenstaande het feit, dat de militairen over een groot gedeelte van het materieel beschikten en de kolenschaarschte een zoo beperkt mogelijke dienst eischte.

Wel werd krachtens artikel 50 der Spoorwegwet op 31 Juli 1914 door den Minister van Oorlog met machtiging der Koningin het gebruik der spoorwegen voor 's Rijks dienst gevorderd, doch de uitvoering van den dienst bleef in handen van de besturen der maatschappijen.

Deze toestand bleef gedurende den ganschen oorlog bestendig.

Op denzelfden dag, waarop de vordering der spoorwegen bekend gemaakt werd, verscheen in de „Staatscourant” het mobilisatiebesluit, een besluit aan welks uitvoering de spoorwegen een daadwerkelijk aandeel zouden nemen.

De wijze, waarop de mobilisatie van stapel liep, was volgens Mr. Treub in „Oorlogstijd” onberispelijk, terwijl de hulde, die de opperbevelhebber den maatschappijen bracht, een erkenning was van den lust en den ijver, die het spoorwegpersoneel, voor zoover dit er bij betrokken was, aan den dag legde om de mobilisatie te doen slagen.

De treinenloop is gedurende den ganschen oorlog geen enkelen dag onderbroken geweest, zelfs niet op den derden mobilisatiedag (3 Augustus 1914), den dag, waarop, volgens de oorspronkelijke regeling, het personenvervoer voor het publiek stop gezet zou worden.

Op dien datum werd een zeer beperkte dienstregeling ingevoerd, waarbij het aantal afgelegde trein-K.M. tot een zesde van het normale teruggebracht werd.

Sedert dien werd de dienstregeling herhaaldelijk gewijzigd, altijd in beperkten vorm, eenerzijds door het gebrek aan rijtuigmaterieel, waarvan een belangrijk deel ten behoeve van 's Rijksdienst in beslag genomen werd, anderzijds door de kolenschaarschte, welke zich nu eens meer, dan weder minder deed gevoelen.

Aan den invloed dezer laatste overweging is het toe te schrijven, dat het tijdstip der invoering eener nieuwe dienstregeling vaak aanmerkelijk verschilde met dat, waarop in normale tijden de zomer- en winterdienst ingevoerd placht te worden.

Meermalen noopte het gebrek aan kolen de maatschappijen een zeer beperkte dienstregeling gereed te houden, welke invoering afhankelijk gesteld werd van de omstandigheid of op een bepaald tijdstip de noodige kolen ingevoerd waren, dan wel de zekerheid bestond dat zij ingevoerd zouden worden.

Tot uitvoering is het gelukkig niet gekomen, al was de toestand in dit opzicht in Januari 1919 zeer kritiek.

De beperkte dienstregeling van 3 Augustus 1914 werd telkens als de omstandigheden dit gedoogden verbeterd, zoodat op 1 October 1916 ongeveer het normaal aantal trein-K.M. gereden werden, doch reeds op 27 November van dat jaar moesten wegens den kolennood weder enkele treinen uitvallen, en volgde

op 8 Januari d.a.v. een nieuwe beperkte dienstregeling, waarna de normale toestand niet weder benaderd werd.

Het personenverkeer met Engeland, zoowel over Hoek van Holland als Vlissingen, bleef tijdens den oorlogstoestand gestremd, terwijl de baanvakken Bentheim—Salzbergen, Elten—Emmerik en Elten—Welle tijdelijk door de Pruisische Staatsspoorwegbesturen geëxploiteerd werden.

Midden in de oorlogsjaren, op 1 Januari 1917, trad de tusschen S.S. en H.I.J.S.M. en de tusschen S.S. en N.C.S. aangegane belangengemeenschap in werking.

De eerste werd aangegaan door de overeenkomst van 25 November, de laatste door die van 30 December 1916.

Het tijdstip, waarop deze belangengemeenschap, die meebrengt, dat voor de beide groote maatschappijen dezelfde statuten gelden en de directiën in dezelfde personen vereenigd zijn, en dus praktisch gesproken zij als één maatschappij beheerd worden, in werking getreden is, schijnt gelukkig gekozen.

In 1890 kwamen de overeenkomsten tusschen elk der beide maatschappijen en den Staat der Nederlanden tot stand.

Deze overeenkomsten berustten op het beginsel „concentratie en concurrentie”.

Mr. H. P. G. Quack verhaalt in zijn voortreffelijk werk „Herinneringen” hoe reeds aanstonds in de aandeelhoudersvergadering der S.S., waarin de overeenkomst met algemeene stemmen goedgekeurd werd, de Staatsraad Mr. P. F. Hubrecht adviseerde niet met de H.I.J.S.M. te concurreeren, doch samen te werken. Wij vernemen verder hoe dit denkbeeld bij een gedeelte van den Raad van Commissarissen steun vond, doch waarvan de uitvoering afstuitte op den onwil der toenmalige leidende personen.

Sedert 1890 rijpte dit denkbeeld, hetgeen tot uiting kwam in de conclusie, vastgesteld door de Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 8 September 1908, No. 25, tot het onderzoeken van de vraag of en, zoo ja, op welke wijze in het thans gevolgde beleid betreffende spoorwegen verandering ware aan te brengen.

Met 8 tegen 7 stemmen sprak deze commissie zich uit voor exploitatie door één maatschappij.

Intusschen zou het grovelijk onbillijk zijn de gevolgen der concurrentie, welke de ontwerpers der overeenkomsten in 1890 gewild hebben, te miskennen.

De uitnemende snelverbindingen, welke vóór den oorlog in het leven geroepen waren, eenerzijds met Engeland anderzijds met Noord- en Zuid-Duitschland, de frequente dienstregeling, welke samengesteld was tussohen het Westen en het Oosten van ons land en talrijke andere verkeersverbeteringen hebben haar ontstaan te danken aan de zucht van elk der beide maatschappijen om het verkeer naar haar eigen lijnen te trekken.

Zijn eenerzijds door de concurrentie verkeersgelegenheden geschapen, die anders achterwege waren gebleven, anderzijds hebben zij der leidenden persoonlijkheden doen zien, dat door het inleggen van goede en snelle verbindingen niet alleen een gedeelte van het verkeer der concurreerende maatschappij overgenomen werd, doch bovendien het verkeer zelf in sterke mate steeg.

Duidelijk is gebleken, dat men den prikkel der concurrentie niet noodig heeft om de bron van inkomsten uit het personenverkeer overvloediger te doen vloeien.

Wij noemden het tijdstip, waarop de belangengemeenschap in werking trad, gelukkig gekozen. Immers het groote wereldgebeuren om ons heen is op het economische leven in ons land niet zonder invloed gebleven.

Verschillende groote maatschappijen, als bankinstellingen, levensverzekeringmaatschappijen, enz., zien

wij tot grooter en daardoor krachtiger instellingen en maatschappijen samensmelten.

Waar in dezen oorlog zooveel kapitaal vernietigd is, is zuinigheid geboden, onproductief werk uit den boeze.

Zoo ook bij de spoorwegen. Door de belangengemeenschap is het mogelijk zoowel van het materieel als van een spoorweg zelf zoo groot mogelijk nut te trekken.

Waar noodig, kan het verkeer over de kortste route geleid worden, terwijl het materieel aan naastbijgelegen stations ter beschikking gesteld kan worden, ook al mochten deze stations tot de andere maatschappij behooren. Wordt hierdoor besparing verkregen, ook van de samensmelting der verschillende diensten zal bezuiniging het gevolg zijn, terwijl uitgaven voor reclame, enz. eveneens tot beperking der uitgaven zal leiden.

Voor het publiek zal het voordeel vooral daarin gelegen zijn, dat de dienstregeling, als één geheel samengesteld, uitsluitend rekening behoeft te houden met de verkeersbehoefden, waarbij over het geheele Nederlandsche net beschikt kan worden.

De samensmelting der verschillende diensten wordt voorbereid en zal vermoedelijk in het begin van 1921, als de zetel der beide maatschappijen in Utrecht gevestigd wordt, geheel haar beslag krijgen.

De gedwongen slapte in het spoorwegbedrijf, tengevolge van het ontbreken van bouw- en spoorwagmateriaal, leent zich voor deze voorbereiding gunstig.

Hebben de Nederlandsche spoorwegen gedurende den oorlogstijd een ganschen ommekeer ondergaan, over de resultaten daarvan is nog weinig te zeggen.

Wanneer wij ons op het eenig gezonde standpunt stellen, dat de maatschappijen zich zelf moeten bedruipen, dan kunnen wij zeggen, dat de financieele toestand in de jaren 1914, 1917 en 1918 verre van rooskleurig is.

Konden in de jaren 1915 en 1916 de inkomsten de uitgaven dekken, in de overige oorlogsjaren hadden de toegestane loonsverhoogingen, duurtetoelagen, enz. en de enorme stijging der brandstofprijzen in het financieele lichaam wonden geslagen, die slechts door den Staat geheeld konden worden.

In April 1915 werd een overeenkomst met den Staat getroffen, waarbij deze — als schadeloosstelling voor de vordering der spoorwegen — waarborgde 4 pCt. van het op de aandelen gestort maatschappelijk kapitaal, onder voorwaarde dat, indien de Staat bijpaste, hoogstens 3 pCt. dividend zou worden uitgekeerd en 1 pCt. in de reserve zou worden gestort.

Op grond van deze overeenkomst sprong en in 1914 en in de laatste twee kalenderjaren de Staat de maatschappijen bij.

Lag de oorzaak van het deficit in 1914 daaraan, dat — tengevolge van het uitbreken van den oorlog, de algemeene angst, welke velen aangrepen om zich van huis te begeven, de beperkte dienstregeling, welke het vervoer stremde — de inkomsten alleen uit het reizigersverkeer met *f* 4,2 miljoen terugliepen, die in de jaren 1917 en 1918 vonden hun oorzaak in de hogere exploitatiekosten, voornamelijk door de hogere loonen (duurtetoelagen inbegrepen), de duurdere kolen en in het algemeen de stijging der materiaalprijzen.

Draagt het tekort over 1914 alzoo een tijdelijk karakter, dat over de jaren 1917 en 1918 is van blijvenden aard.

Wel mogen de kolen- en materiaalprijzen in meer normale banen geleid worden, de prijzen van vóór den oorlog zullen niet terugkeeren, terwijl men niet mag vergeten, dat tal van uitbreidingswerken dringend op uitvoering wachten en dat de rente der daarvoor noodige gelden het budget opnieuw zullen verhogen.

In dit licht bezien is het duidelijk, dat de tarieven een blijvende verhooging moesten ondergaan.

Voor de exploitatiekosten in de jaren 1912 en 1913 (de beide jaren vóór den oorlog) geldt de empirische

formule: $y = 3.19x - 21.244$, waarin y de exploitatiekosten in millioenen gulden voorstelt en x het verschil tusschen het jaar, waarover de kosten vastgesteld moeten worden en het jaar 1891, het eerste jaar waarin de overeenkomst van 1890 een vol jaar van kracht was.

Voor 1912 is x derhalve $1912 - 1891 = 21$ en y (de exploitatiekosten) 45,7 millioen gulden.

Ware de oorlog niet tusschenbeide gekomen, dan zouden de exploitatiekosten over 1918 volgens bovenstaande formule, waarin x dus 27 is, 64,9 millioen gulden bedragen hebben.

De kosten bedroegen echter 103,4 millioen of bijna 60 pCt. meer. Nemen wij nu in aanmerking, dat de loonen in 1919 opnieuw verhoogd zijn, dat er thans geen uitzicht is, dat een kentering in de kolon- en materiaalprijzen komt, dan zal het een open vraag blijven of met de nieuwe tarieven en vrachtprijzen volstaan kan worden.

De geldleeningen zijn tot ruim 324 millioen gestegen, terwijl het aandeelenkapitaal der beide groote maatschappijen te zamen $40\frac{1}{2}$ millioen bleef.

De bruto opbrengsten (N., C. S. inbegrepen) bedroegen bijna 125,9 millioen, de exploitatiekosten 103,4 millioen, latende een saldo van slechts $22\frac{1}{2}$ millioen, dat met de verschillende baten een saldo van 28,2 millioen maakt, waartegenover de lasten à 26,9 millioen staan. De Staat heeft hierin voor ruim 4 millioen bijgedragen.

Het rollend materieel staat te boek voor ruim 116 millioen gulden, terwijl het pensioenfonds reeds 48 millioen bedraagt.

Het aantal locomotieven bedroeg op 31 December 1918 1279 en het aantal rijtuigen en wagens 32.616, zijnde resp. $\frac{1}{4}$ en $\frac{1}{6}$ van het aantal, dat Duitschland aan de geallieerden moest uitleveren.

In exploitatie waren 3354 K.M. hoofd- en lokaal-spoorwegen, terwijl in dienst waren 37.613 personen.

Aan brandstoffen werd in 1913 5,4 millioen gulden besteed, terwijl dit bedrag in 1918 klom tot 27,5 millioen.

Zoo zijn de stormen der onrustige oorlogsjaren ook over de spoorwegmaatschappijen heengegaan en is er heel wat staatsmanswijsheid nodig geweest haar er doorheen te helpen.

Mogen de belemeringen, die de ontwikkeling van het verkeer zoovele jaren hebben tegengehouden en gestremd, spoedig worden opgeheven, opdat de maatschappijen, thans onder één leiding, zich ontwikkelen en haar plaats weder in het economische leven innemen kunnen, welke haar toebedacht is tot heil en bloei van onzen landbouw, nijverheid en industrie.

Ir. G. J. DE VOS VAN NEDERVEEN CAPPEL.

(Ontleend aan de „Ingenieur” No. 29 van 1919.)

DE N.O.T.

Aan het slot van dit artikel in ons vorig nummer werd onder de leden van de uitvoerende commissie verzuimd te noemen de heer Th. J. van Haren Noman, na diens overlijden opgevolgd door den heer Adam Roelvink. De heer Maclaine Pont, als lid vermeld, heeft de functie van secretaris der commissie bekleed.

Op pag. 690, 1e kolom, 9e regel, leze men: N.O.T.-regel inplaats N.O.T.-regel.

AANTEKENINGEN.

Bagdadbaan en de aansluitende spoorwegen. — In de laatst verschenen aflevering van het „Weltwirtschaftliche Archiv” komt van de hand van Dr. Richard Hennig het verslag over de jaren 1917—1918 voor van de vaste kroniek betreffende de ontwikkeling van het spoorwegnet in Azië. Het moge ons vergund zijn van hetgeen over de Bagdadbaan en de daarmee samenhangende verbindingen medegedeeld wordt hier in het kort iets over te nemen. Het project van de overbrugging of

ondertunneling van den Bosporus, dat thans al ruim een halve eeuw oud is, kwam als gevolg van den oorlog in de laatste jaren weder ter tafel. De Oostenrijksche ingenieur Robert ontwierp een nieuw plan voor een Bosporus-brug, die uit drie deelen bestaan zou, onderscheidenlijk van $162\frac{1}{2}$, $205\frac{1}{2}$ en $162\frac{1}{2}$ M. spanwijdte. De kosten werden in de „Zeitung des Vereins deutscher Eisenbahn-Verwaltungen” op 14 millioen Kr. geraamd. Voor den Anatolischen spoorweg werd door de Turksche Regeering de aanleg van dubbelspoor aangenomen. De kroniekschrijver veronderstelt, dat de machthebbers, die thans den spoorweg onder hun gezag hebben, dit plan zullen overnemen.

Het voortbouwen aan de Bagdadbaan heeft natuurlijk den invloed van den loop der oorlogsgebeurtenissen sterk ondervonden. Des te belangrijker is het feit, dat nog in de laatste weken van den oorlog, October 1918, de groote tunnel in den Taurus (3795 M. lang) gereed gekomen is. De afwezigheid daarvan had eene bezwaarlijke onderbreking van het spoorwegtransport met vervoer op lastautomobielen voor dien tijd noodzakelijk gemaakt. De Engelschen hebben na de nederlaag van Turkije alle Duitse beambten uit het bestuur van de Bagdadbaan-onderneming verwijderd. De bij de werken aanwezige Duitse ingenieurs en overige arbeidskrachten heeft men, daar het niet mogelijk was plaatsvervangers voor hen te vinden, in functie gelaten en zoo kan verwacht worden, dat niettegenstaande de débâcle der Centralen de voltooiing van de Bagdadbaan eerlang te wachten is.

Inmiddels is ook de aanleg in Noord-Mesopotamië zoover gevorderd, dat de baan tot Nassibin, ongeveer 150 K.M. noordelijk van Mossul, spoedig aan het bedrijf zal kunnen overgegeven worden. Voorts hebben de Engelschen, voorloopig voor militaire doeleinden, van Basra, aan de Perzische Golf, tot Bagdad een lijn aangelegd, die slechts weinig verandering zal behoeven te ondergaan om voor economische vredesdoeleinden in gebruik genomen te kunnen worden. Daar van Bagdad noordelijk tot Samarra reeds sedert 1914 de spoorweg gereed is en de Engelschen inmiddels nog de lijn van Samarra tot Tekrit doorgetrokken hebben, blijft dus nog slechts het traject Nassibin-Mossul-Tekrit, in vlak land, in te vullen, hetgeen binnen het verloop van één jaar zal kunnen geschieden, zoodat de voltooiing van de geheele Bagdadbaan van den Bosporus tot aan de Perzische Golf omtrent halverwege 1920 zal kunnen verwacht worden. Nu de Entente haar macht aan de Levant-kust heeft gevestigd, valt te rekenen met den aanleg van een directe verbinding van Alexandrette, aan de Syrische kust, tot Muslim, noordelijk van Aleppo. De Engelschen willen nl. de voornoemde Middellandsche zeehaven ten koste van den Bosporus tot de eenige hoofdhaven van Mesopotamië aan de binnensee maken. Na de inneming van Jeruzalem op 9 December 1917 hebben de Engelschen de baan door het schiereiland Sinai met groote voortvarendheid, aanvaankelijk voor militaire doeleinden, aangelegd en daarmee een spoorwegverbinding van Caïro naar Jeruzalem in het leven geroepen, zoodat na de voltooiing van de laatste werkzaamheden in den Taurus, wellicht nog in dit jaar, een doorloopende spoorweg zal bestaan van Bagdad naar Boven-Egypte.

De vijanden van Turkije hebben aldus de Sinai-baan, die door dit land zelve ondernomen was en waarvan bij den aanvang van 1917 rond 230 K.M. voltooid waren, tot stand gebracht. Bij El-Kantara, aan het Suezkanaal, is een draaibrug geslagen, die op 15 Mei van het vorige jaar in gebruik is genomen.

Japansche handelsbeweging in het eerste halfjaar van 1919. — Hieronder volgen de cijfers van den Japanschen in-

en uitvoer voor de eerste zes maanden van het loopende jaar, vergeleken met voorgaande jaren, die wij in de „Frankfurter Zeitung” overgenomen vinden. In Japan doet zich thans op elk gebied prijsstijging voor. Vooral de rijstprijzen zijn in Juni aanmerkelijk gestegen. De noteeringen voor katoen en garens hebben de 491 yen, den recordprijs van het jaar 1917, overschreden. Ook ruwe zijde, die aan het einde van Juni 2320 yen noteerde (half Mei eerst 1730 yen), is aanzienlijk opgelopen door gebrek aan voorraden en levendige vraag uit de Vereenigde Staten. De cijfers drukken millioenen yen uit.

	invoer	uitvoer	saldo
1915.....	289	301	+ 12
1916.....	382	470	+ 88
1917.....	448	708	+ 260
1918.....	839	896	+ 57
1919.....	1049	826	- 223

Het is een belangrijk feit te noemen, dat de Japanse handelsbalans, zooals uit de vorenstaande cijfers blijkt, alweer naar de passieve zijde is doorgeslagen.¹⁾

¹⁾ Zie voor de cijfers van 1917 de aanteekening op pag. 867 van den vorigen jaargang.

INGEZONDEN STUKKEN.

HERZIENING DER ONGEVALLENWET 1901.

In de inleiding tot de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp tot herziening der Ongevallenwet 1901 deelt de Minister van Arbeid mede, dat met deze herziening niet bedoeld wordt de ongevallenverzekering in een organisch verband te brengen met de ziekte-, invaliditeits- en ouderdomsverzekeringen. De minister heeft wel plannen voor eene organisatie der sociale verzekering in haar geheel, doch wil de herziening van de Ongevallenwet 1901 daar niet op laten wachten. Weder een voorbeeld van de voortvarendheid van dezen minister. Onder menigen vroegeren bewindsman zou het juist als een argument gegolden hebben de herziening uit te stellen, daar men grotere plannen had. En wanneer dan de grotere plannen van de baan waren, bleven de kleinere verbeteringen achterwege.

Hoewel dus de herziening beperkt is en de beginselen van de wet onaangetast laat, worden er toch enkele wijzigingen van ingrijpenden aard voorgesteld. Over het algemeen zal ieder, die geen vreemdeling is op het gebied der ongevallenwetyverzekering, bij het lezen van het ontwerp en de memorie van toelichting, niet kunnen nalaten voortdurend met instemming te knikken bij de verbetering der fouten en de aanvulling der tekortkomingen, die de practijk in de bestaande wet aan het licht heeft gebracht.

Begrijpelijkwijze is de herziening ook gebaseerd op de rechtspraak van de raden en den centralen raad van beroep en met eenige verbazing ziet men hoe de sociale wetgever met zijn rechter niet overweg kan en hem de les leest. Volgens de opvatting van den centralen raad van beroep treft een ongeval in het algemeen den werkman niet in verband met de uitoefening van het bedrijf op weg van of naar huis. De memorie schrijft daarover:

Langzamerhand zijn echter door genoemd rechtscollege op dien regel zooveel uitzonderingen aangenomen, dat het van allerlei bijkomstige en op zich zelf onbeteekenende omstandigheden afhangt, of de werkman, eventueel zijn nagelaten betrekkingen, ter zake van een ongeval, als vorenbedoeld, al of niet aanspraak kunnen maken op schadeloosstelling. Aangezien de gelijkheid van rechtsbedeeling door deze jurisprudentie dreigt verloren te gaan (sic) en bovendien naar de meening van ondergeteekende tusschen de bedrijfsuitoefening en den gang van den arbeider naar de werkplaats of karwei of daarvan naar huis nauw verband bestaat, acht hij het gewenscht in de wet een bepaling te doen opnemen, krachtens welke ongevallen, als waarvan hier de rede is, als bedrijfsongevallen worden beschouwd.

Het is de vraag of dat nu juist gezien is. Iedere grens is ten opzichte van de grensgevallen absurd. Wordt de grens verlegd, dan neemt men, daarmee de

absurditeiten niet weg. De werkman, die vóór het fabriekshek uitglijdt, heeft geen recht op schadeloosstelling; daarentegen wel indien het ongeval hem binnen het hek overkomt. Wordt de wet nu veranderd, zodat hij ook gedekt is op weg van zijn woning naar de arbeidsplaats, dan is het even absurd, dat hij wel aanspraak kan maken, indien hij op het trottoir voor zijn deur valt en niet indien hij uitglijdt op de trap van zijn huis. Het blijft de vraag of de Centrale Raad juist niet naar een dieper liggend verband met de bedrijfsuitoefening heeft gezocht ten einde de grens minder absurd te maken.

Overigens zal het wel eene illusie zijn, dat de zoo scherp gewraakte wijze van rechtspreken thans anders zal worden.

Het voorgestelde artikel, luidende:

„Een ongeval aan een werkman overkomen, terwijl hij zich van zijn woning naar de arbeidsplaats of van de arbeidsplaats naar zijn woning begeeft, wordt geacht hem te zijn overkomen in verband met de uitoefening van het bedrijf van zijn werkgever, behoudens indien het ongeval hem overkomt in den tijd, waarin die gang om redenen met de bedrijfsuitoefening niet in verband staande, onderbroken was.”

geeft voor fijne onderscheidingen — b.v. het al of niet in verband staan van de onderbreking van den gang en de bedrijfsuitoefening — genoeg gelegenheid en de wetgever zal zich niet minder dan thans aan de jurisprudentie ergeren.

Een zeer voornaam punt in de herziening vormt de uitbreiding van den verzekeringsplicht. Werd tot nu toe in de wet aangegeven welke bedrijven onder de wet vielen, thans worden alle bedrijven verzekeringsplichtig verklaard met uitzondering van landbouw, veelhouderij, tuin- en boschbouw, de zeescheepvaart en de zeevisscherij. Eene limitatieve opsomming, heet het in de Memorie van Toelichting, van verzekeringsplichtige bedrijven, zal nimmer volledig kunnen zijn. De practijk heeft inderdaad de fouten van het oude stelsel aangetoond. Houthandel was niet, houtzagerij wel verzekeringsplichtig. Toen nu een schipper verdronk, die hout op zijn schuit had, afkomstig van een houthandel en van eene zagerij, was het van de grotere hoeveelheid hout van een van beide soorten afhankelijk of zijne nagelaten betrekkingen recht hadden op schadeloosstelling. Dat is natuurlijk al te mal. Evenwel heeft het voorgestelde systeem alle bedrijven verzekeringsplichtig te verklaren eene ernstige schaduwzijde.

Het leidt er toe, dat ook alle bedrijven, die een uiterst gering bedrijfsrisico opleveren, onder de wet vallen. Bankiers, commissionairs in effecten, accountants, administratiekantoren, tal van handelskantoren, hypotheekbanken, assuradeuren, schoolbedrijven, winkels om maar een greep te doen, brengen toch minimaal gevaar voor ongevallen mede voor het personeel. Bestaat er nu gegronde reden om ook deze in de wet op te nemen? Voor den werkgever betekent de verzekeringsplicht het doen van bedrijfsaangifte, het voortdurend bijhouden van de loonlijsten en andere administratieve formaliteiten. Voor de Rijksverzekeringsbank eene ontzaglijke vermeerdering van administratie en contrôle. Ambtenaren en steeds meer ambtenaren om al die formulieren te verwerken, de bedrijfsaangiften te controleeren, premie te bepalen, de loonlijsten na te tellen, de wijzigingen te administreeeren en wat dies meer zij.

Wanneer onze hedendaagsche maatschappij blijkt op een de grooten voet geleefd te hebben, zal de enorme uitbreiding van het aantal ambtenaren als een harer uitspattingen worden aangemerkt.

Hetgeen Adam Smith schrijft over productieve en improductieve werkers, hoe het levensonderhoud van de laatsten door de eersten moet worden voortgebracht, zal men zich ten aanzien van de ambtenaren misschien nog eens te binnen brengen. Voorloopig is het hoogtij in de organisatie der sociale verzekering. De voorbereiding tot invoering der ziekte- en invali-

diteitsverzekering brengt stroomen van nieuwe ambtenaren mede. Een woonhuis kunnen zij dikwijls niet vinden: voor burgerlijk bouwen is onze maatschappij te veel verarmd. Maar hun bureaux worden onbekrompen ingericht.

Volgens het wijzigingsvoorstel wordt het bedrijfsgevaar als criterium uitgeschakeld: kort en goed alle bedrijven — behalve de bovengenoemde uitzonderingen — worden verzekeringsplichtig. Toch rijst de vraag of hier niet nog een andere weg kan worden ingeslagen om de bedrijven, die zoo goed als geen gevaar voor ongevallen opleveren, van den verzekeringsplicht vrij te stellen. Deze vrijstelling zou bij algemeenen maatregel van bestuur kunnen worden geregeld, naar analogie van het nieuwe artikel 3a, bepalende, dat ten aanzien van werkzaamheden, die niet als bedrijf worden uitgeoefend — door instellingen, die niet het behalen van winst beoogen — bij algemeenen maatregel van bestuur zal worden vastgesteld in hoeverre deze werkzaamheden den verzekeringsplicht van hem, die ze laat uitvoeren, medebrengen.

Zou nu niet eveneens in de wet kunnen worden opgenomen, dat ondernemingen, in welke bij algemeenen maatregel van bestuur aan te geven bedrijven worden uitgeoefend, die zeer weinig bedrijfsgevaar opleveren, kunnen worden vrijgesteld van verzekeringsplicht, indien die bedrijven worden uitgeoefend onder bij bestuursmaatregel vast te stellen omstandigheden? Dat de concierge en de loopknecht verzekerd moeten zijn door den werkgever, kan, ook weder naar analogie van art. 3a, tot voorwaarde voor de vrijstelling geëischt worden. Dan ware de rompslomp, dien de verzekeringsplicht voor minimaal gevaarlijke bedrijven veroorzaakt, te vermijden en eenige matiging in de beambtenaring mogelijk.

Zeer sympathiek is het voorstel tot verhooging van de invaliditeitsrente voor den getroffenene, die algeheel hulpbehoevend is geworden. Thans bedraagt de maximum rente 70 pCt. Voorgesteld wordt, dat de rente kan opgevoerd worden tot 100 pCt. van het loon, indien de kosten van verzorging en verpleging zoo hoog loopen, dat er niet voldoende overblijft om in het levensonderhoud te voorzien en geen der gezinsleden de noodige hulp verstrekt. Het geval zal zich wel zelden voordoen, daar een zóó hooge graad van invaliditeit betrekkelijk weinig voorkomt, maar het beklagenswaardige slachtoffer, dat voor de verhooging in aanmerking komt, zal het lijden in zijn laatsten leventijd eenigermate verzacht worden.

De wettelijke ongevallenverzekering beoogt in beginsel den werkmans schadeloos te stellen voor derving van inkomsten tengevolge van invaliditeit. Hoe nu, indien later blijkt, dat hij, tengevolge van beroeps-wijziging, zijne inkomsten weder op peil weet te brengen? Het geval heeft zich voorgedaan, dat een sjouwerman, die een been verloren had, door zijn ijver en flinkheid een uitstekend portier werd en hetzelfde loon als vóór het ongeval verdiende. Hij genoot toen tevens de invalidenrente. Een bankwerker, die verschillende vingers verloren had en voor bankwerk totaal ongeschikt was geworden, begon een rijwielzaak en bleek daar dermate geschiktheid voor te hebben, dat hij spoedig zijn vroeger loon verdiende en tevens de ongevallenrente ontving. Kan in een dergelijk geval de rente herzien worden?

Bij het gewijzigde artikel 70 wordt deze vraag in bevestigenden zin beantwoord, voorzover althans de getroffenene op zijn verzoek voor een nieuw vak is opgeleid op kosten der bank. Volgt daaruit, dat, indien hij die opleiding niet op kosten van de bank genoten heeft, de rente bij verwerving van nieuwe bekwaamheden en van toeneming van inkomsten niet kan worden herzien? Dit ware toch feitelijk in strijd met het beginsel der wettelijke ongevallenverzekering. Steun voor den economisch zwakke gaat dan over in

een invaliditeitsvoordeeltje. Het volk spreekt van een „zilveren been”.

Er is vroeger al eens voorgesteld in een dergelijk geval de rente te laten vervallen, onder voorwaarde, dat de uitbetaling hervat zou worden, wanneer de invaliditeit weder van belemmerenden invloed werd. Dit lijkt eene goede oplossing, mits niet de geheele rente vervalt, doch voor $\frac{1}{4}$ blijft bestaan, daar anders alle prikkel ontbreekt voor den invaliden werkmans om weder zelf in zijn levensonderhoud te voorzien. Ook dengene, wiens opleiding voor een nieuw vak door de bank bekostigd wordt, zou het vooruitzicht $\frac{1}{4}$ van de rente te behouden, tot grootere inspanning om te slagen, aanzetten. Hoeveel gelukkiger is de man, die door zijn energie er weder bovenop komt, dan degeen, die, van de invaliditeitsrente een kommerlijk bestaan leidend, niet meer tot werken komt.

Van zoo ingrijpende beteekenis, dat de wijziging feitelijk buiten het kader der herziening valt, is het voorstel ook voor werkgevers de gelegenheid open te stellen zich bij de Rijksbank te verzekeren. Hoe onbegrijpelijk het ook schijnt, er zijn nog steeds veel werkgevers, die in dezelfde maatschappelijke omstandigheden als hun knechts en aan hetzelfde bedrijfsgevaar onderhevig zijn en die niet het geld er voor over hebben zich tegen ongevallen te verzekeren, zoodat zij, of hun nagelaten betrekkingen, aan armoede zijn prijsgegeven, wanneer hun een ongeval overkomt. Voor hun werklieden moeten zij de premie opbrengen, voor hen zelven kan het er niet af. Dat de Rijksbank, die door hare agenten daartoe uitstekend in de gelegenheid is, onder de kleine werkgevers eens wat propaganda wil maken voor de ongevallenverzekering is zeker toe te juichen. Slaagt zij er in de nuttige instelling meer populair te maken, dan doet zij uitstekend werk. De particuliere verzekeringsinstellingen kunnen haar volgen en van haar arbeid profiteren. Zij hebben altijd dit op de Rijksbank voor, dat zij eene verzekering kunnen aanbieden, die zoowel in als buiten bedrijf dekking geeft, terwijl de Rijksbank altijd tot verzekering tegen beroepsongevallen beperkt is.

In de Memorie van Toelichting wordt als argument gebezigd, dat aan de Rijksbank de voorkeur zal worden gegeven, omdat zij geen winst beoogt. Neen inderdaad, zij beoogt niet alleen geen winst, maar zij bedruipt zich zelf niet eens, want de helft van de salarissen van hare beambten wordt door den Staat betaald en zij profiteert ook gratis van den dienst der posten. Het zal een heerlijk en gezond maatschappelijk leven worden, indien de staatsbemoeijing zich hoe langer hoe verder gaat uitstrekken onder het motief, dat zij zoo goedkoop kan werken, omdat zij ver blijft van winstbejag en haar werkkrachten van de belastingpenningen betaalt.

Wat zullen de koekjes goedkoop zijn in de staatsbanketbakkerij... zoolang als het duurt.

A. VAN DER WILLIGEN.

REGEERINGSMAATREGELEN OP HANDELSGEBIED.

Uitvoer van oesters en mosselen. Bij Kon. Besluit van 22 Juli is, met ingang van 24 Juli, vrijgesteld de uitvoer van oesters en mosselen.

Turfstrooisel. Bij Kon. besluit van 23 Juli is ingetrokken het verbod van uitvoer van turfstrooisel.

Zwavelzuur. Bij Kon. besluit van denzelfden datum is het verbod tot uitvoer van zwavelzuur ingetrokken.

Uitvoer van verpakkingsmateriaal. In het vervolg kan alle verpakkingsmateriaal, bona-fide gebezigd tot verpakking van uit te voeren goederen, naar elke bestemming vrij ten uitvoer worden toegelaten, ook indien voor die emballage geen speciale vergunning tot uitvoer is verleend. Voor den

uitvoer verboden ledige emballage, welke wordt uitgezonden om gevuld weder te worden ingevoerd, kan de betrokken inspecteur der invoerrechten steeds machtiging tot uitvoer geven onder borgstelling. Stalen cilindérs voor vloeibare gassen, enz. en melktransportkannen worden echter, ook al zijn zij gevuld, voor de toepassing van het vorenstaande met emballage gelijk gesteld.

Aardappelen oogst 1918. Aardappelen oogst 1918 zijn met ingang van 20 Juli afgevoerd van de lijst van artikelen, vastgesteld ingevolge art. 1 der Distributiewet 1916; de vastgestelde maximumprijzen zijn ingetrokken.

Kaas. In verband met het voorloopig niet toelaten van den uitvoer van kaas heeft de Minister van Landbouw met ingang van 25 Juli verboden het vervoer en de aflevering van kaas in de provincies Zeeland, Noord-Brabant en Limburg, tenzij toestemming is verleend door het Rijkskantoor voor Kaas. ¹⁾

Rijst. In verband met ingekomen klachten over het niet kunnen verkrijgen door het publiek van rijst, is den burgemeesters opgedragen te onderzoeken of de winkeliers rijst ontvangen en geregeld afleveren tegen maximumprijs en zijn zij gemachtigd bij gebleken vasthouden van voorraden tot inbezitneming daarvan over te gaan.

Suiker voor hotelhouders e.d. De Minister van Landbouw heeft zijn besluit betreffende verplicht gebruik van gesaccharineerde suiker door hotelhouders e.d. ingetrokken, zoodat dezen zich weder op de gewone wijze van suiker kunnen voorzien.

Ontvangst producten oogst 1919. De Minister van Landbouw heeft voor elke provincie ingesteld een commissie van beroep, in verband met de ontvangst van producten van den oogst 1919, waarvoor garantiéprijzen zijn uitgelooft.

Woningtelling. In alle gemeenten van ons land, die op 1 Januari meer dan 2000 inwoners telde, zal een woningtelling worden gehouden. De opneming moet vóór 1 November geschied zijn.

¹⁾ De Minister van Landbouw is niet voornemens den uitvoer van kaas in afzienbaren tijd toe te staan.

MAANDCIJFERS.

RIJKSPOSTSPAARBANK.

JUNI	1917	1918	1919
Inlagen	f 8.152.127	f 7.890.455	f 11.551.344
Terugbetalingen ..	5.864.075	6.443.576	8.877.602
Tegood der inleggers op ultimo	210.294.296	224.613.164	256.288.808
Nom. bedr. der uitst. staatschuldboekjes op ultimo	27.405.850	30.586.000	34.874.900
Spaarbankboekjes: Aantal nieuw uitgegeven	10.413	10.515	12.893
Aantal geheel afbetaald	6.382	5.859	7.009
Aantal uitstaande op ultimo	1.744.804	1.786.581	1.859.924

POSTCHEQUE EN GIRODIENST.

	Mei		Juni	
	Aantal	Bedrag	Aantal	Bedrag
Aantal rekeninghouders op u ^o .	16.066	—	16.487	—
Aantal rekeninggen op u ^o	16.615	—	17.070	—
Stortingen	78.426	41.705.851	78.553	36.209.268
Overschrijvingen ..	48.234	89.481.625	45.888	81.682.613
Afschrijvingen ..	52.784	25.151.495	47.704	22.826.180
Totaal tegood rekeninghouders op u ^o .	—	96.401.416	—	110.226.991

STATISTIEKEN EN OVERZICHTEN.

N.B. *** beteekent: Cijfers nog niet ontvangen.

GELDKOERSEN.

BANKDISCONTO'S.

	26 Juli 1919	20 Juli 1914
Ned. (Disc. Wissels. 4 1/2 sedert 1 Juli '15	4 1/2	3 1/2 sedert 23 Mrt. '14
Bank (Bel. Binn. Eff. 4 1/2 " 1 " '15	4 1/2	4 " 23 " '14
(Vrsch. in R.C. 5 1/2 " 19 Aug. '14	5 1/2	5 " 23 " '14
Bank van Engeland 5 " 5 Apr. '17	5	5 " 29 Jan. '14
Duitsche Rijksbank 5 " 23 Dec. '14	5	4 " 5 Febr. '14
Bank van Frankrijk 5 " 21 Aug. '14	5	3 1/2 " 29 Jan. '14
Oostenr. Hong. Bk. 5 " 12 Apr. '15	5	4 " 12 Mrt. '14
Nat. Bank v. Denem. 5 1/2 " 4 Jan. '19	5 1/2	5 " 6 Febr. '14
Zweedsche Rijksbk. 6 " 13 Juni '19	6	4 1/2 " 6 " '14
Bank v. Noorwegen 5 1/2 " 11 Mei '19	5 1/2	4 1/2 " 11 " '14
Zwitserse Nat. Bk. 5 1/2 " 3 Oct. '18	5 1/2	3 1/2 " 19 " '14
Belgische Nat. Bk. 4 " 12 Juni '19	4	4 " 30 Jan. '14
Bank van Spanje .. 4 " 22 Mrt. '17	4	4 1/2 " 24 Sept. '03
Bank van Italië .. 5 " 10 Jan. '18	5	5 " 9 Mei '14
Feder. Res. Bk. N.Y. 3 1/2-4 1/2	—	—
Javasche Bank .... 3 1/2 " 1 Aug. '09	3 1/2	3 1/2 " 1 Aug. '09

OPEN MARKT.

Data	Amsterdam		Londen	Berlijn	Parijs	N. York
	Part. disconto	Prolongatie	Part. disconto	Part. disconto	Part. disc.	Call money
25 Juli '19	3 7/8 ¹⁾	3 1/2	3 5/8	4-5/8	—	5 3/4-6
21-25 J. '19	3 3/4-7/8 ²⁾	3-1/2	3 5/10-3/8	4-5/8	—	5 1/2-7
14-18 J. '19	3 3/4-4	3 1/2-4	3 3/8-3/8	4-5/8	—	6-7 1/2
7-11 J. '19	3 3/4-4	3 3/4-4 1/4	3 1/8-3/10	4-5/8	—	5-15
22-27 J. '18	2 1/2-3/4	2 3/4-3	3 1/2-3	4-5/8	—	3 1/2-6
23-28 J. '17	2-1/8	3	4 3/8-1 3/8	4-5/8	—	2-3
20-24 Juli '14	3 1/8-3/10	2 1/4-3/4	2 1/4-3/4	2 1/8-1/2	2 3/4	1 3/4-2 1/2

¹⁾ Noteering van 26 Juli.
²⁾ Het particuliere disconto der gemeentewissels. was in de afgelopen week 7/8-1 pCt. hooger.

WISSELKOERSEN.

WISSELMARKT.

Londen opende zeer flauw, zoodat de koers tot 11,57 1/2 terugliep. Daarna trad een verbetering in, maar onder herhaalde schommelingen sloot de markt weder flauw op 11,61. Het zonder ophouden dalen van dezen koers te New York bleef niet zonder invloed op de stemming hier, terwijl ook een beduidend aanbod voor Indische rekening viel op te merken.

Marken openden met een flinke verbetering. De volgende dagen liep de koers echter eenigszins terug en in de tweede helft der week was er weder eens een buitengewoon aanbod van Duitse zijde, dat slechts met moeite plaatsing vond. Heden was er zeer groote vraag voor Amerikaanse rekening, zoodat een niet onaanzienlijke verbetering kon plaats hebben. Nadat echter aan deze vraag was voldaan, liep de koers opnieuw weder terug.

Francs, zoowel Fransche als Belgische, liepen weder regelmatig terug en ook dollars waren deze week eerder aangeboden.

Van de neutrale wissels was Kopenhagen wederom flauw, Stockholm en Kristiania eerder iets vaster, terwijl Zwitserland ongeveer op hetzelfde peil bleef staan.

In Oostenrijksche kronen, nieuwe zoowel als oude, of ook Tsechische, was de omzet weder gering met teruglopende tendens.

KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	Londen ^{*)}	Parijs ^{*)}	Berlijn ^{*)}	Weenen ^{*)}	Brussel ^{**)}	New York ^{**)*)}
21 Juli 1919..	11.60	37.60	16.97 1/2	8.—	36.25	2.65 3/4
22 " 1919..	11.60 3/4	37.50	16.85	8.—	36.30	2.64 3/4
23 " 1919..	11.62	37.70	16.70	7.75	36.30	2.65 1/4
24 " 1919..	11.60 3/4	37.25	16.10	7.50	—	—
25 " 1919..	11.64 1/2	37.—	16.—	7.50	35.85	2.64 1/2
26 " 1919..	—	—	—	—	—	—
Laagste d.w. ¹⁾	11.57	36.60	15.60	7.—	35.60	2.63 1/2
Hoogste " " ¹⁾	11.69	37.80	17.40	8.—	36.50	2.66 1/2
18 Juli 1919..	11.56	37.—	17.05	8.—	35.90	2.64 1/2
11 " 1919..	11.78	38.30	17.50	8.—	37.10	2.61 1/2
Muntpariteit.	12.10 5/8	48.—	59.26	50.41	48.—	2.48 3/4

^{*)} Noteering te Amsterdam. ^{**)} Noteering te Rotterdam.
¹⁾ Particuliere opgave.

Data	Stock-holm ^{*)}	Kopen-hagen ^{*)}	Chris-tiana ^{*)}	Zwitser-land ^{*)}	Spanje ¹⁾	Batavia ¹⁾ telegrafisch
21 Juli 1919	65.35	59.65	63.40	46.80	50.75	99 $\frac{7}{8}$ -100 $\frac{3}{8}$
22 " 1919	65.40	59.50	62.40	46.45	50.75	99 $\frac{7}{8}$ -100 $\frac{3}{8}$
23 " 1919	65.55	59.25	62.25	46.60	50.60	99 $\frac{7}{8}$ -100 $\frac{3}{8}$
24 " 1919	65.55	59.20	62.50	46.55	50.75	99 $\frac{7}{8}$ -100 $\frac{3}{8}$
25 " 1919	65.85	59.05	62.60	46.80	50.60	99 $\frac{7}{8}$ -100 $\frac{3}{8}$
26 " 1919	—	—	—	—	50.60	99 $\frac{7}{8}$ -100 $\frac{3}{8}$
L'ate d. w. ¹⁾	65.15	59.—	61.75	46.35	50.40	99 $\frac{7}{8}$
H'ate " " ¹⁾	65.95	60.—	63.—	47.—	51.25	100 $\frac{3}{8}$
18 Juli 1919	65.40	59.85	63.—	46.90	51.—	99 $\frac{7}{8}$ -100 $\frac{3}{8}$
11 " 1919	64.40	59.70	63.55	47.10	50.70 ²⁾	99 $\frac{7}{8}$ -100 $\frac{3}{8}$
Muntpariteit	66.67	66.67	66.67	48.—	48.—	100

*) Noteering te Amsterdam. 1) Particuliere opgave. 2) Noteering v. 12 Juli.

KOERSEN TE NEW YORK.

Data	Cable Londen (in \$ per £)	Zicht Parijs (in frs. p. \$)	Zicht Berlijn (in cents p. 4 Rm.)	Zicht Amsterd. (in cents per gld.)
26 Juli 1919	4.35.50	7.20	nom.	37 $\frac{3}{4}$ ¹⁾
Laagste d. week..	4.32.50	7.05	nom.	37 $\frac{3}{4}$
Hoogste " " ..	4.39.50	7.20	nom.	37 $\frac{3}{4}$
18 Juli 1919	4.39	6.98	nom.	37 $\frac{3}{4}$ ²⁾
12 " 1919	4.48.75	6.85	nom.	38
Muntpariteit....	4.86.67	5.18 $\frac{1}{4}$	95 $\frac{1}{4}$	40 $\frac{3}{16}$

1) Noteering van 25 Juli. 2) idem van 14 Juli.

KOERSEN VAN DE VOLGENDE PLAATSEN OP LONDEN.

Plaatsen en Londen	Noteerings-eenheden	12 Juli 1919	18 Juli 1919	Tijdperk 21-25 Juli 1919		25 Juli 1919
				Laagste	Hoogste	
Alexandrië ..	Piast. p. £	97 $\frac{15}{32}$	97 $\frac{15}{32}$	97 $\frac{7}{16}$	97 $\frac{15}{32}$	97 $\frac{7}{16}$
*B. Aires ¹⁾ ..	d.p.gd.pes.	51 $\frac{3}{8}$	53	51 $\frac{13}{16}$	53 $\frac{1}{8}$	52 $\frac{3}{8}$
Calcutta	sh/d.p.rup.	1/8 $\frac{1}{2}$	1/8 $\frac{1}{2}$	1/8	1/8 $\frac{1}{16}$	1/8 $\frac{1}{2}$
Hongkong " ..	id. p. \$	3/6 $\frac{1}{2}$	3/6 $\frac{3}{4}$	3/6 $\frac{3}{4}$	3/7	3/6 $\frac{3}{4}$
Lissabon	d.p.escudo	30 $\frac{1}{4}$	30 $\frac{1}{4}$	28 $\frac{3}{4}$	30	29
Madrid	Peset. p. £	23.03	22.89	22.73	22.90	22.82
*Montevideo ¹⁾	d.p.peso	55 $\frac{3}{8}$	56 $\frac{3}{4}$	56	57	56 $\frac{3}{8}$
Montreal	\$ per £	4.62 $\frac{1}{4}$	4.52	4.45	4.56 $\frac{1}{2}$	4.52
*R.d.Janeiro.	d.p.milr.	14 $\frac{3}{8}$	14 $\frac{19}{32}$	14 $\frac{19}{32}$	14 $\frac{23}{32}$	14 $\frac{19}{32}$
Rome	Lires p. £	37.65	37.50	37.50	37.80	37.64
Shanghai ..	sh/d.p.tael	5/4	5/5	5/5	5/6	5/6
Singapore ..	id. p. \$	2/4 $\frac{7}{32}$	2/4 $\frac{7}{32}$	2/4 $\frac{1}{8}$	2/4 $\frac{5}{16}$	2/4 $\frac{7}{32}$
*Valparaiso..	d.p.pap.p.	10 $\frac{23}{32}$	10 $\frac{15}{32}$	10 $\frac{1}{4}$	10 $\frac{17}{32}$	10 $\frac{1}{4}$
Yokohama ..	sh/d.p.yen	2/3 $\frac{1}{16}$	2/3 $\frac{1}{4}$	2/3 $\frac{1}{4}$	2/4 $\frac{1}{4}$	2/3 $\frac{1}{4}$

* Koersen van den dag voorafgaande aan de data in het hoofd vermeld.
1) Telegrafisch transfert. 2) Noteering van 4 Juli.

GOUD EN ZILVER.

Sedert 29 Juli 1916 worden de dagelijksche ontvangsten en onttrekkingen van goud door de Bank van Engeland tijdelijk niet bekend gemaakt.

NOTEERING VAN ZILVER.

Noteering te Londen		te New York	
26 Juli 1919.....	55	106 $\frac{1}{2}$	
18 " 1919.....	54 $\frac{1}{4}$	105 $\frac{1}{2}$	
12 " 1919.....	53 $\frac{1}{4}$	106 $\frac{1}{2}$	
4 " 1919.....	53 $\frac{1}{2}$	107 $\frac{1}{4}$ ¹⁾	
27 Juli 1918.....	48 $\frac{15}{16}$ ²⁾	99 $\frac{3}{8}$	
28 Juli 1917.....	39 $\frac{3}{8}$	78 $\frac{1}{8}$	
20 Juli 1914.....	24 $\frac{15}{16}$	54 $\frac{1}{8}$	

1) Noteering van 3 Juli. 2) id. van 26 Juli 1918.

N. U. M.

Weekstaat der Nederlandsche Uitvoermaatschappij.
Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Bankers	Buitenl. Schatkistbilj.	Debet Diverse reken. ¹⁾	5 pCt. Schuld-brieven	Credit Diverse reken. ¹⁾
24 Juli 1919..	3.110	58.650	727	17.164	40.437
17 " 1919..	3.153	58.650	658	17.164	39.149
10 " 1919..	3.307	58.650	646	17.164	38.879
30 Juni 1919..	2.563	58.650	665	17.168	37.787
25 Juli 1918..	13.744	19.100	53.100	14.246	67.688

1) Beide rekeningen omvatten, behalve garantiewissels in portefeuille tot het bedrag der buitenl. schatkistbiljetten, in hoofdzaak garantiewissels in depôt bij de Ned. Bank.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 26 Juli 1919.

Activa.

Binnenl. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	H.-bk. f 86.005.089,12 $\frac{1}{2}$ B.-bk. " 1.220.217,57 Ag.sch. " 25.310.625,30	f 112.535.931,99 $\frac{1}{2}$
Papier o. h. Buitenl. in disconto	.....	—
Idem eigen portef..	f 25.475.979,—	—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	.....	25.475.979.—
Beleeningen	H.-bk. f 140.351.821,99 incl. vrsch. B.-bk. " 11.485.571,99 in rek.-crt. Ag.sch. " 66.320.474,57 op onderp.	f 208.157.868,55
Op Effecten	.....	f 202.798.268,55
Op Goederen en Spec.	.....	5.359.600,—
Voorschotten a. h. Rijk	.....	13.502.805,74
Munt en Muntmateriaal	Munt, Goud ..... f 56.511.325,— Muntmat., Goud .. ,594.891.838,25	f 651.403.163,25
Munt, Zilver, enz..	.....	6.416.790,16 $\frac{1}{2}$
Muntmat., Zilver ..	.....	—
Effecten	Bel.v.h. Res.fonds.. f 4.564.607,50 id. van $\frac{1}{8}$ v. h. kapit. " 3.976.588,87 $\frac{1}{2}$	8.541.196,37 $\frac{1}{2}$
Geb.en Meub. der Bank	.....	3.312.000,—
Diverse rekeningen	.....	75.105.613,30
		f 1.104.451.348,37 $\frac{1}{2}$

Passiva.

Kapitaal	.....	f 20.000.000,—
Reservefonds	.....	5.000.000,—
Bankbiljetten in omloop	.....	1.003.290.190,—
Bankassigatiën in omloop	.....	2.735.908,93 $\frac{1}{2}$
Rekening-Courant saldo's:		
Van het Rijk	.....	—
Van anderen	.....	68.087.365,58 $\frac{1}{2}$
Diverse rekeningen	.....	5.337.883,80 $\frac{1}{2}$
		f 1.104.451.348,37 $\frac{1}{2}$
Beschikbaar metaalsaldo	.....	f 442.069.519,—
Op de basis van $\frac{1}{8}$ metaaldekking	.....	227.246.826,09
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	.....	2.210.347.595,—

Verschillen met den vorigen weekstaat:

	Meer	Minder
Disconto's	.....	1.210.956,96 $\frac{1}{2}$
Buitenlandsche wissels	128.785,—	—
Beleeningen	.....	117.399,59 $\frac{1}{2}$
Goud	.....	—
Zilver	.....	218.522,85
Bankbiljetten	.....	7.056.260,—
Part. Rek.-Crt. saldo's	1.277.047,06	—

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opschbare schulden
26 Juli 1919	651.403	6.417	1.003.290	70.823
19 " 1919	651.403	6.635	1.010.346	70.147
12 " 1919	652.622	6.982	1.015.918	66.429
5 " 1919	657.716	7.507	1.024.922	59.968
28 Juni 1919	657.722	8.214	1.018.076	73.433
21 " 1919	662.602	8.702	1.001.959	83.591
14 " 1919	661.969	8.492	1.009.394	67.100
7 " 1919	661.969	8.175	1.015.654	79.187
31 Mei 1919	661.969	7.938	1.025.962	85.180
24 " 1919	661.979	7.725	1.024.837	85.531
17 " 1919	662.160	7.545	1.042.667	104.158
10 " 1919	662.389	7.359	1.061.881	74.220
3 " 1919	662.835	7.262	1.083.454	48.581
27 Juli 1918	715.123	7.793	909.750	78.846
28 Juli 1917	633.304	7.247	767.152	58.470
25 Juli 1914	162.114	8.228	310.437	6.198

Data	Disconto's		Beleeningen	Beschikbaar Metaalsaldo	Dekningspercentage
	Totaal	Hieraan Schatkestpromessen rechtstreeks			
26 Juli 1919	112.536	66.500	208.158	442.070	61
19 " 1919	113.747	61.000	208.275	441.012	61
12 " 1919	117.136	59.000	210.762	442.197	61
5 " 1919	113.156	59.000	217.123	447.269	61
28 Juni 1919	108.940	59.000	225.185	446.657	61
21 " 1919	109.648	64.000	202.859	453.176	62
14 " 1919	103.179	57.000	203.703	454.785	62
7 " 1919	118.617	72.000	216.039	450.799	61
31 Mei 1919	117.372	72.000	234.150	447.302	60
24 " 1919	125.459	78.000	212.287	447.254	60
17 " 1919	153.333	101.000	228.517	439.960	58
10 " 1919	147.102	88.000	226.085	442.146	59
3 " 1919	144.892	80.000	231.978	443.305	59
27 Juli 1918	52.139	32.000	112.300	524.319	73
28 Juli 1917	44.781	33.000	75.195	474.413	78
25 Juli 1914	67.947	14.300	61.686	43.521 ¹⁾	54

¹⁾ Op de basis van $\frac{2}{5}$ metaaldekking.

Uit de bekendmaking van den Minister van Financiën blijkt, dat uitstonden op:

	19 Juli 1919	26 Juli 1919
Aan schatkestpromessen... waarvan rechtstreeks bij de Ned. Bank geplaatst	f 437.350.000,—	f 436.350.000,—
Aan schatkestbiljetten ..	„ 61.000.000,—	„ 66.500.000,—
Aan zilverbons	„ 81.536.000,—	„ 81.536.000,—
	„ 47.678.147,50	„ 46.078.234,50

JAVASCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Naast de per mail ontvangen gegevens worden de telegrafisch bekend geworden totaalcijfers der obligo's en uitzettingen en het beschikbaar metaalsaldo van latere data opgenomen.

Data	Goud	Zilver	Bankbiljetten	Andere opelsch. schulden
19 Juli 1919.....	***	***	339.200	
12 " 1919.....	***	***	340.600	
5 " 1919.....	***	***	337.200	
7 Juni 1919.....	128.729	7.684	226.384	105.696
31 Mei 1919.....	126.806	7.907	221.973	106.569
24 " 1919.....	127.075	8.171	222.170	105.645
17 " 1919.....	127.280	7.570	221.140	109.711
13 Juli 1918.....	101.951	12.446	193.483	62.204
14 Juli 1917.....	81.034	18.407	171.903	43.620
25 Juli 1914.....	22.057	31.907	110.172	12.634

Data	Disconto's	Wissels, buiten N.-Ind. betaalbaar	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Beschikbaar metaalsaldo	Dekningspercentage
19 Juli 1919		200.000	***	***	73.600	***
12 " 1919		205.100	***	***	73.500	***
5 " 1919		199.500	***	***	72.700	***
7 Juni 1919	8.267	18.611	74.378	10.027	70.233	41
31 Mei 1919	8.189	18.717	74.502	13.047	69.230	41
24 " 1919	8.134	20.505	75.727	11.695	69.910	41
17 " 1919	8.425	20.310	77.582	11.551	68.883	41
13 Juli 1918	8.036	22.995	72.369	24.643	63.401	45
14 Juli 1917	7.026	35.172	65.264	14.196	56.622	46
25 Juli 1914	7.269	6.395	47.934	2.228	4.842 ²⁾	44

¹⁾ Sluitpost der activa. ²⁾ Op de basis van $\frac{2}{5}$ metaaldekking.

SURINAAMSCH-BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opelsch. schulden	Disconto's	Div. rekeningen ¹⁾
14 Juni 1919 ..	1.026	1.489	902	1.414	151
7 " 1919 ..	1.023	1.540	873	1.408	144
31 Mei 1919 ..	1.021	1.460	745	1.382	139
24 " 1919 ..	993	1.359	793	1.363	118
15 Juni 1918 ..	674	1.363	853	1.134	606
16 Juni 1917 ..	756	1.183	1.014	898	605
25 Juli 1914 ..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluitpost der activa.

BUITENLANDSCHE BANKSTATEN.

Aan het eind van ieder kwartaal wordt een overzicht gegeven van enkele niet wekelijks opgenomen bankstaten.

BANK VAN ENGELAND.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Currency Notes, in duizenden pond sterling.

Data	Metaal	Circulatie	Currency Notes.		
			Bedrag	Goudd.	Gov. Sec.
23 Juli 1919	88.331	78.895	340.967	28.500	325.328
16 " 1919	88.704	78.897	342.167	28.500	326.328
9 " 1919	88.670	79.595	342.983	28.500	327.328
2 " 1919	88.568	79.948	342.952	28.500	327.321
24 Juli 1918	67.138	55.743	260.495	28.500	237.859
25 Juli 1917	53.129	39.736	166.105	28.500	139.443
22 Juli 1914	40.164	29.317	—	—	—

Data	Gov. Sec.	Other Sec.	Public Depos.	Other Depos.	Reserve	Dekningspercentage ¹⁾
23 Juli '19	49.823	81.863	19.687	122.013	27.886	19,68
16 " '19	44.691	82.406	24.915	112.623	28.257	20,54
9 " '19	136.946	83.336	24.795	205.216	27.516	12,—
2 " '19	98.702	83.494	24.558	166.925	27.070	14,13
24 Juli '18	56.063	103.320	34.675	136.699	29.845	17,41
25 Juli '17	48.128	111.366	46.615	126.840	31.842	18,36
22 Juli '14	11.005	33.633	13.735	42.185	29.297	52 $\frac{1}{2}$

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

DUITSCH-BANK.

Voornaamste posten, onder bijvoeging der Darlehenskassenscheine, in duizenden Mark.

Data	Metaal	Daarvan Goud	Kassenscheine	Circulatie	Dekningspercentage ¹⁾
15 Juli 1919	1.132.898	1.113.068	8.930.852	29.596.356	34
7 " 1919	1.134.469	1.114.529	9.005.663	29.817.464	34
30 Juni 1919	1.136.346	1.116.403	9.058.465	29.968.388	34
23 " 1919	1.137.497	1.117.798	8.753.875	29.107.864	34
15 Juli 1918	2.468.195	2.346.941	1.768.358	12.470.971	34
15 Juli 1917	2.524.370	2.457.717	445.263	8.640.662	34
23 Juli 1914	1.691.398	1.356.857	65.479	1.890.895	93

¹⁾ Dekking der circulatie door metaal en Kassenscheine.

Data	Wissels	Rek. Crt.	Darlehenskassenscheine.	
			Totaal uitgegeven	In kas bij de Reichsbank
15 Juli 1919	29.999.332	9.642.901	20.915.400	8.909.500
7 " 1919	29.501.648	9.144.253	21.146.000	8.984.700
30 Juni 1919	33.292.875	13.729.631	21.185.000	9.037.600
23 " 1919	28.798.090	9.621.272	20.552.700	8.420.800
15 Juli 1918	15.216.235	7.910.684	9.410.700	1.748.900
15 Juli 1917	10.433.624	5.324.987	5.074.600	445.260
23 Juli 1914	750.892	943.964	—	—

OOSTENRIJKSCH-HONGAARSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden Kronen.

Data	Metaal en buitenl. goudwissels	Disc. en beleeningen	Bijzondere schuld van Oostenrijk en Hongarije	Bankbiljetten	Rek. Crt. saldi
15 Juli '19	327.733	11.606.078	32.954.000	41.378.527	6.922.798
7 " '19	328.619	11.589.274	32.954.000	41.948.386	6.395.346
30 Juni '19	331.356	11.591.857	32.954.000	41.761.391	6.474.796
23 " '19	339.485	11.600.235	32.954.000	41.254.272	6.762.307
23 Juli '14	1.589.267	954.356	—	2.159.759	291.270

¹⁾ waarvan 262.237 goud, 8.632 buitenlandsche goudwissels en 58.863 munt- en muntmateriaal zilver.

BANK VAN FRANKRIJK.

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Goud	Waarvan in het Buitenland	Zilver	Te goed in het Buitenland	Buit.gew. voorsch. ald. Staat
24 Juli '19	5.566.429	1.978.278	300.742	907.460	23.250.000
17 " '19	5.566.290	1.978.278	301.206	912.817	23.450.000
10 " '19	5.556.052	1.978.278	301.999	858.358	23.600.000
3 " '19	5.551.200	1.978.278	303.172	867.693	23.600.000
25 Juli '18	5.431.553	2.037.108	277.156	1.459.290	18.900.000
26 Juli '17	5.299.639	2.036.074	261.218	725.430	10.700.000
23 Juli '14	4.104.390	—	639.620	—	—

Data als boven.	Wissels	Uitgestelde Wissels	Beleening	Bankbiljetten	Rek. Cr. Particulieren	Rek. Cr. Staat
	862.225	757.487	1.251.678	34.931.600	2.951.571	103.849
	847.290	769.759	1.255.464	34.976.725	3.060.097	90.178
	874.938	786.440	1.262.387	35.007.823	3.185.997	73.680
	920.925	799.757	1.256.060	34.752.577	3.373.867	56.562
	1.099.095	1.070.070	883.048	29.146.065	3.845.096	138.394
	556.175	1.183.978	1.129.439	20.201.742	2.588.238	44.664
	1.541.080	—	769.400	5.911.910	942.570	400.590

SOCIÉTÉ GÉNÉRALE DE BELGIQUE. 1)

Voornaamste posten in duizenden francs.

Data	Metaal incl. buitenl. saldi	Beleen. van buitenl. vorder.	Beleen. van prom. d. provinc.	Binn. wissels en beleen.	Circulatie	Rek. Cr. saldi
17 Oct. '18	1.216.753	100.082	480.000	97.728	1.507.912	377.440
10 " '18	1.219.743	100.021	480.000	100.040	1.508.011	382.595
3 " '18	1.144.781	100.011	480.000	95.287	1.452.612	358.318
26 Sept. '18	1.145.778	99.982	480.000	101.783	1.452.948	365.452
18 Oct. '17	476.043	90.903	480.000	100.351	1.172.474	91.204
19 Oct. '16	352.872	76.033	480.000	39.834	828.739	110.068

1) Sedert einde 1914 met de functie van circulatiebank belast.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA.

FEDERAL RESERVE BANKS.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Goud	Waarvan voor dekking F. R. Notes	Waarvan in het buitenland	Zilver etc.	F.R. Notes, in circulatie
3 Juli '19	2.128.946	1.281.713	—	66.407	2.552.348
27 Juni '19	2.147.784	1.236.603	—	68.472	2.499.180
20 " '19	2.165.725	1.251.811	—	68.737	2.488.253
13 " '19	2.193.874	1.255.388	—	68.114	2.499.265
5 Juli '18	1.959.110	996.608	16.272	56.053	1.791.569
6 Juli '17	1.317.703	423.463	52.500	38.314	527.459

Data	Wissels	Totaal Deposito's	Waarvan Kapitaal	Algem. Dekkings-percentage 1)	Percent. Gouddekking circulatie
3 Juli '19	2.225.707	2.514.630	82.811	47,8	50,2
27 Juni '19	2.122.598	2.436.757	82.784	50,1	49,5
20 " '19	2.112.176	2.619.486	82.756	51,6	50,3
13 " '19	2.112.711	2.630.132	82.674	52,3	50,2
5 Juli '18	1.288.729	2.143.184	76.163	65,3	55,6
6 Juli '17	331.517	1.446.561	57.657	76,1	80,3

1) Verhouding tusschen: den totalen goudvoorraad, zilver etc., en de opeisbare schulden: F. R. Notes en netto deposito's met inbegrip van het kapitaal.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Voornaamste posten in duizenden dollars.

Data	Aantal banken	Totaal uitgezette gelden en beleggingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal deposito's	Waarvan time deposits
20 Juni '19	771	14.349.049	1.323.267	12.825.091	1.756.894
13 " '19	770	14.927.429	1.257.213	13.247.063	1.729.562
6 " '19	770	14.945.439	1.303.769	13.282.989	1.727.163
29 Mei '19	972	14.617.230	1.285.891	12.712.783	1.729.689
21 Juni '18	695	12.422.617	1.147.421	11.203.532	1.369.809

EFFECTENBEURZEN.

Amsterdam, 26 Juli 1919.

De wetgevende vergaderingen der uit den strijd teruggekeerde landen zijn de besprekingen begonnen, die tot de besluiten moeten leiden, welke die staten van de abnormale oorlogsomstandigheden terug moeten brengen naar den toestand van vrede, die op zich zelf thans weder evenveel aanpassing vraagt als in de nu achter ons liggende oorlogsperiode noodig was om die rijken voor het krijgsbedrijf pasklaar te maken.

Geleidelijk begint bij die besprekingen een heller licht te vallen op de ontzaglijke moeilijkheden, die uit den oorlog zijn voortgesproten, en wordt de omvang der vraagstukken, die zich overal in grooten getale opdringen, scherper omlijnd. Het kan niet uitblijven of bij die discussies komt ook de gestie der regeeringen tijdens de oorlogsjaren ter sprake, en deze eerste stappen om tot een „schoon schip” te geraken, hebben een hoogst gevoelige en door de iederen dag optredende voorvallen van storenden aard op allerlei gebieden van het economische leven, nog prikkelbaarder geworden stemming in de verschillende landen gewekt.

De internationale effectenbeurzen hebben zich dan ook in de afgelopen week aan deze stemming van onbehagen niet kunnen onttrekken.

De toestanden in het industriële Noorden van Engeland laten zonder ophouden te wenschen over. Tot een vergelijk tusschen de stakende mijnwerkers en de regeering is het nog niet gekomen. Telkens uit andere deelen des lands hoort men van nieuwe stakingen, zij het uit hoofde van gewenschte loonsverhoogingen, zij het als sympathie met andere stakenden. Wantrouwen en verdenking spelen een groote rol in de huidige verhoudingen tusschen werkgevers en werknemers. Om betrekkelijk oppervlakkige redenen staken geheele personeelen of gedeelten er van, wat, bij de onderlinge afhankelijkheid van de deelen van één en het zelfde bedrijf dikwijls al even erg is. In de eenige dagen geleden gehouden algemeene vergadering van de Ebbw Vale Steel, Iron and Coal Cy., een groot Engelsch mijn- en hoogovenbedrijf, werd medegedeeld, dat als gevolg van al dergelijke kleine stakingen, eerst van kantoorpersoneel, dan weder van electriciens, het geheele bedrijf dikwijls had moeten worden stopgezet, iets wat bij de tegenwoordige schaarschte aan geschoolde krachten op elk gebied niet verwonderlijk is. Men was begonnen om op velerlei punten toe te geven aan de door middel van de Trade Unions naar voren gebrachte eischen der arbeiders, en toen men hiermede nog niet geheel het gewenschte resultaat bereikt had, had men één van de groote arbeidersverenigingen uitgenoodigd om één hunner bestuursleden in de directie der Mij. af te vaardigen, ten einde hem de voordeelen maar ook de verantwoordelijkheid met de overige directeuren te doen deelen.

Het behoeft geen betoog, dat men noode tot het invoeren van dit novum was overgegaan, doch het voorstel werd door de Trade Union geweigerd. Het bovenstaande is slechts één voorbeeld uit vele, die ter illustratie van de oogenblikkelijke toestanden in de Engelsche industrieën kunnen dienen, en het is dan ook geen wonder, dat in wijde kringen des lands bezorgdheid heerscht ten aanzien van de toekomst en men zich de vraag stelt hoe de reusachtige oorlogsschuld van de schouders zal kunnen worden gewenteld en tegelijkertijd het hoofd geboden worden aan de al krachtiger wordende concurrentie, vooral van Amerika. Het moet dan ook erkend worden, dat de positie van Engeland juist tegenover genoemd land heel wat slechter is dan vroeger. Iederen herist is Engeland groot importeur van graan en katoen uit de Vereenigde Staten. Vóór den oorlog werden deze importen betaald met de opbrengst van Engeland's Amerikaanse beleggingen, met exporten naar de Vereenigde Staten en met Engeland's diensten als vrachtaar. Thans is het land in plaats van Amerika's schuldeischer op het gebied van waardepapieren, tot debiteur geworden, en wat de handelsbalans betreft moge het feit voor zich zelf spreken, dat Amerika's invoer in Engeland over de 11 maanden, geëindigd op 31 Mei j.l., Engeland's uitvoer naar de V.S. met meer dan 3½ milliard dollars overschreed. Geen wonder, dat de dollarkoers te Londen hiervan de gevolgen ondervonden heeft; verleden week is deze namelijk tot 4,28 gedaald, dit is circa 13 pCt. onder normaal. Onder gewone omstandigheden zouden de importen van zelf al door zulk een daling worden geremd, maar thans is Engeland nog altijd verplicht om zich, tot welken prijs dan ook, groote hoeveelheden voedingsmiddelen en grondstoffen uit de Unie te verschaffen. Naast dergelijke tot weinig bevrediging aanleiding gevende beschouwingen, is men in Engeland in de afgelopen week ook tot

de slotsom gekomen, dat het resultaat der Victory Loan, wel beschouwd, maar vrij poover mag heeten, indien men in aanmerking neemt, dat uit de opbrengst zoo goed als niets zal kunnen worden aangewend ter bestrijding der vlottende schuld. Dit is namelijk de puzzle, die, hoeveel knappe koppen er ook al aan te werk mogen gezet zijn, nog altijd maar geen begin van oplossing gevonden heeft. In de „Morning Post” van enkele dagen geleden, een blad, dat nog al eens geacht wordt de meening van leidende financieele kringen weer te geven, werd nu als oplossing een nieuwe belasting voorgesteld van de finale kapitaalstoening ten gevolge van den oorlog. De inzender gaf er zich bij voorbaat al rekenschap van hoe moeilijk het zou zijn om maar bij benadering voor elk geval een eenigszins juist bedrag van het overschot van oorlogswinsten minus oorlogsverliezen vast te stellen. Tot het belastbare bedrag wilde hij nu komen door kapitalisatie van het verschil tusschen het gemiddelde inkomen gedurende de oorlogsjaren en het gemiddelde inkomen gedurende een even lang tijdperk daarvoor. Dit gekapitaliseerde bedrag zou dan aan een speciale heffing moeten worden onderworpen. Dus in den geest toch een soort van kapitaalsheffing, zooals er reeds tal van andere zijn voorgesteld, maar op welke andere wijze de enorme vlottende schuld zou kunnen verdwijnen schijnt wel niemand der leidende persoonlijkheden in Engeland nog in te zien.

Hoewel men ter beurze hoopte, dat ten slotte toch nog wel overeenstemming zou komen op het gebied van den kolenstrijd, heeft de crisis toch tot een groote beperking van zaken geleid. Een eenigszins betere stemming bestond voor Britsche spoorwegen, daar de halfjaarsdividenden door eenige maatschappijen, zooals de North Eastern, de London and Northwestern, en de Great Northern aangekondigd, althans niet lager waren dan over de overeenkomstige periode van vorig jaar. Eenige beweging bestond in Marconi Shares, in verband met de uitspraak der arbitrage tusschen de maatschappij en de regeering. Het ging hier om een vordering van de maatschappij uit hoofde van haar royalty contract met de regeering, dat haar recht gaf op uitkeering van 10 pCt. van de bruto-ontvangsten van de door het gouvernement opgerichte draadlooze stations. De maatschappij eischte een bedrag van £ 7.180.000, terwijl de regeering aanvankelijk slechts bereid was tot betaling van £ 50.000. Het resultaat was, dat de maatschappij een vordering van £ 590.000 werd toegewezen. Buitendien heerschte er nog al wat belangstelling voor olievaarders, waarop de aandacht ook al tengevolge van de kolencrisis in meerdere mate is gevallen, waar vooral in tijden als deze de „liquid fuel” der petroleummaatschappijen, als helper in den nood wordt beschouwd. In dit zelfde verband trok het prospectus van de Oilfields of England Ltd., een maatschappij met een kapitaal van £ 250.000, die ten doel heeft het verkrijgen van concessies op oliehoudende terreinen in Groot-Brittannië, en waarvan eerstdaags 170.000 aandelen van £ 1 à pari worden uitgegeven, de opmerkzaamheid.

In Frankrijk was in de afgelopen week het financieele beleid van den minister van financiën, Klotz, het punt van bespreking, en werd diens politiek, waardoor de vlottende schuld van het rijk op onrustbarende wijze is toegenomen, krachtig gegisp. Evenals in Engeland wordt ook hier op allerlei middelen gezonnen om uit den financieelen nood te raken, en waar het aandraaien van de belastingschroef niet voldoende oplevert, zijn nu eenige afgevaardigden op de gedachte gekomen, die zij in een wetsontwerp hebben belichaamd, om door een groote nationale loterij uit de impasse te geraken. Ook op dit punt kan men zeggen, dat er niets nieuws onder de zon is. In Engeland werd dit middel reeds tijdens den oorlog ernstig in overweging genomen, Italië kent zijn nationale loterij als middel om den financieelen nood te bestrijden, en nog maar kort geleden is het stelsel van staatspremie-obligatiën ook voor ons land in de pers voorgesteld. De Fransche afgevaardigden stellen voor een loterij te vormen van frs. 30 milliard in loten van frs. 20. Aan prijzen zou frs. 6 milliard uitgekeerd moeten worden, zoodat er een winst zou zijn van frs. 24 milliard bruto. Er zouden 60 maandelijksche trekkingen plaats hebben, elk van 100 miljoen francs, zoodat de loterij zich over een tijdperk van 5 jaar zou uitstrekken. Bij een eerste beoordeeling der enkele details, die ons omtrent dit wetsvoorstel hebben bereikt, zou men allicht geneigd zijn het plan als fantastisch te bestempelen, doch zooveel wat voorheen onmogelijk werd geacht, hebben wij thans reeds in vervulling zien gaan. Ter beurze bestond vrij wat handel in olievaarders. Aandeelen Koninklijke Petroleum stegen tot boven frs. 25.000, terwijl ook voor rubberwaarden flinke belangstelling bestond. De staatsfondsen fluctueerden slechts zeer weinig, daar, zoo-

als men verwacht had, uit de verklaringen van den minister van Financiën bleek, dat voorschands nog niet kan worden overgegaan tot het uitbrengen van een nieuwe leening ter consolidatie der vlottende schuld; tot zolang zal men het dus moeten stellen met de uitgifte van Bons de la Défense Nationale. De 5 pCt. leening noteert thans 89½, 4 pCt. 1917 71,35 en 3 pCt. 61,50.

In Duitschland noteerde de 5 pCt. Oorlogsleening in de afgelopen week 83,70, en was de handel in de verschillende soorten van „Kriegsanleihen” heel wat kalmer dan de week te voren, toen men ze op groote schaal en tot olopende prijzen uit de markt nam, in de hoop ze bij de „Vermögensabgabe” tot inschrijvingsprijs in betaling te mogen geven. Ondanks deze mindere vraag, hebben de koersen der oorlogsleeningen zich goed kunnen handhaven, doch het valt niet te ontkennen, dat haar, zooals trouwens heel wat meer Deutsche Staats- en andere beleggingsfondsen, een groot gevaar dreigt uit hoofde van de opheffing der blokkade, die de aanvulling van allerlei voorraden weder mogelijk begint te maken, waartoe ongetwijfeld een groot aantal handels- en industriele lichamen een beroep zullen doen op de geldmarkt, en daarbij ongetwijfeld bereid zullen zijn gunstige voorwaarden voor geldleeningen te bieden. Belanghebbende kringen in Duitschland, die men in dit opzicht vooral in het milieu der Reichsbank moet zoeken, — werden niet herhaaldelijk in den loop van den oorlog door het „Reichsbankpräsidium” beloften afgelegd, dat het te zijner tijd tegen depreciatie van de koersen der Kriegsanleihen zou waken, ten einde reflectanten op de Kriegsanleihen een riem onder het hart te steken — hebben dit onmiddellijk gevolg der vredessluiting ook wel voorzien. Onder leiding van de Reichsbank en onder garantie van het Rijk, is thans een consortium gevormd, bestaande uit de Pruisische Staatsbank en uit een groot aantal publiekrechtelijke banken, spaarbanken, bankiers en bankinstellingen, ten einde te trachten de beloften der Reichsbank na te komen, en steun aan den koers der oorlogsleeningen te verstrekken, wanneer dit noodig mocht worden. Naast degenen, die al lid zijn, zijn zoo goed als alle Deutsche bankiersfirma's van eenige beteekenis uitgenoodigd om tot het Syndicaat toe te treden. Het doel van het consortium, waarvan het presidium en het bestuur niet gehonoreerd worden, is de oprichting van een naamlooze vennootschap met een kapitaal van R.M. 400 miljoen, die het beoogde doel zou nastreven. Deze maatschappij, die de grootste Deutsche „Aktiengesellschaft” zou zijn, zou al haar aandelen aan het consortium afstaan; deze zouden dus niet verhandeld kunnen worden, zoo min als het doel van het consortium het maken van winst is. President van het Consortium is de voorzitter van het Reichsbankdirectorium, Havenstein.

Is men er dus eenerzijds op bedacht te waken tegen depreciatie der oorlogsschuldbewijzen, anderzijds houdt de vraag, hoe men tot delging der overige staatsschulden kan komen, heel wat financieele deskundigen en belasting-technici in Duitschland bezig. Hoe men de vermogensheffing zal uitvoeren, is tot dusver een onopgeloste vraag. Betrof het niet anders dan de effecten, die in het land zelve gehouden worden, dan ware de kwestie heel wat eenvoudiger. Men zou ze dan alle ter afstempeling kunnen oproepen, en de niet afgestempelde na een zekeren termijn voor waardeeloos verklaren, doch hoe te handelen ten opzichte van het bankpapier? Afgezien van de niet te overziene moeilijkheid, die zou ontstaan indien door de inlevering van al dat papier en de daaraan te verrichten werkzaamheden, die allicht eenigen tijd zouden vorderen, schaarschte aan betaalmiddelen zou ontstaan, blijft nog het groote gevaar van vervalsching van het stempel. Dit laatste zou natuurlijk heel wat gemakkelijker kunnen worden geïmiteerd dan de biljetten zelf, en daarom overweegt men ook de uitgifte van geheel nieuwe bankbiljetten. De moeilijkheid van de omwisseling zou dan echter weinig minder zijn, dan die bij de afstempeling. Van welke zijde men dit vraagstuk ook bekijkt, biedt het even penibele zijden, en ondertusschen gaat, via het bezette gebied, de uittocht van Deutsche kapitalen vrijwel ongestoord voort. In verband met de bekende plannen wordt in Duitschland ook op groote schaal sluikhandel gedreven in buitenlandsch, vooral Fransch en Engelsch bankpapier.

De stemming ter beurze te Berlijn was in de afgelopen week kalm, hoewel de verdere belangrijke daling der valuta in Holland en Zwitserland niet naliet een diepen indruk te maken. Belangrijke koersschommelingen bleven echter uit.

Te onzent was de stemming op de effectenmarkt in de afgelopen berichtperiode kalm, doch in grondtoon niet ongunstig. De vraag voor Nederlandsche staatsfondsen was

iets minder dan te voren, zoodat hier en daar een fractionele teruggang te constataren viel.

	21 Juli	24 Juli	28 Juli	Rijzing of daling.
5 % Ned. W. Sch.	93	92 ³ / ₈	92 ¹⁵ / ₁₆	- ¹ / ₁₆
4 ¹ / ₂ % „ „ „ 1916	89 ³ / ₄	88	87 ¹ / ₂	- 2 ¹ / ₄
4 % „ „ „ 1916	81 ¹ / ₈	81 ¹ / ₈	80 ³ / ₄	- ³ / ₈
3 ¹ / ₂ % „ „ „	67 ³ / ₈	67 ⁷ / ₈	67 ⁷ / ₈	+ ¹ / ₂
3 % „ „ „	59 ¹¹ / ₁₆	59 ⁵ / ₈	59 ⁹ / ₁₆	- ¹ / ₈
2 ¹ / ₂ % Cert. N. W. S.	51 ¹ / ₈	51 ¹ / ₂	51 ¹ / ₂	+ ³ / ₈
5 % Oost-Indië 1915	94 ³ / ₁₆	94 ¹ / ₂	95 ¹ / ₂	+ 1 ³ / ₁₆
4 % Hongarije Goud	23	24 ¹⁵ / ₁₆	—	+ 1 ¹⁵ / ₁₆
4 % Oostenr. Kronenrente	23 ³ / ₈	20 ¹ / ₂	20 ¹ / ₂	- 3 ¹ / ₈
5 % Rusland 1906	42 ¹ / ₂	42 ¹ / ₂	42 ¹ / ₂	—
4 ¹ / ₂ % Iwangerod Doabr. . . .	21 ¹ / ₂	24 ¹ / ₄	21 ¹ / ₂	—
4 % Rusland Cons. 1880	22	23	23	+ 1
4 % Rusl. bij Hope & Co.	24	24 ¹⁵ / ₁₆	24	—
4 % Servië 1895	47	47	46	- 1
4 ¹ / ₂ % China Goud 1898	71 ¹ / ₄	71 ¹ / ₄	71 ¹ / ₄	—
4 % Japan 1899	69 ⁷ / ₈	69 ⁷ / ₈	—	—
4 % Argentinië Buitenl. . . .	68 ¹ / ₂	68 ¹ / ₂	—	—
5 % Brazilië 1895	73 ³ / ₈	71 ³ / ₈	71 ³ / ₈	- 2
5 % „ 1913	51 ³ / ₄	51 ³ / ₄	—	—

De aandelen onzer inheemsche bankinstellingen bleven goed gevraagd, hetgeen evenwel niet het geval was met de waarden der koloniale bankinstellingen. Voor deze laatste bestond eerder wat aanbod, dat, wat Indische en Koloniale Bank betreft, toe te schrijven is aan de ietwat minder gunstige opvattingen, die op het oogeblik voor suikervwaarden beerschen; voor die der Nederl. Handel-Mij. aan de 24 dezer aangekondigde emissie van f 10 miljoen nieuwe aandelen, ten volle deelende in het dividend over het boekjaar 1919, waarop de inschrijving op 31 dezer a 195 pCt. openstaat.

	21 Juli	24 Juli	28 Juli	Rijzing of daling.
Amsterdamsche Bank	194 ³ / ₄	199	199 ³ / ₄	+ 5
Ned. Handel-Mij. cert. v. aand.	232	223	207	- 25
Rotterd. Bankvereniging . . .	154 ³ / ₄	152 ¹ / ₂	152 ¹ / ₂	- 2 ¹ / ₄
Amst. Superfosfaatfabriek . . .	157 ¹ / ₂	157 ¹ / ₂	157 ¹ / ₂	—
Van Berkel's Patent	157	157	156 ³ / ₈	- ⁵ / ₈
Insulinde Oliefabriek	297	294	292 ¹ / ₂	- 4 ¹ / ₂
Jurgens' Ver. Fabr. pr. aand.	105 ¹ / ₂	104 ⁷ / ₈	104	- 1 ¹ / ₂
Ned. Scheepsbouw-Mij.	177 ¹ / ₂	177 ¹ / ₂	177 ¹ / ₂	—
Philips' Gloeilampenfabriek	600 ¹ / ₂	649	652	+ 51 ¹ / ₂
R. S. Stokvis & Zonen	545	539	539	- 6
Vereenigde Blikfabrieken . . .	135 ¹ / ₄	132 ³ / ₄	131	- 4 ¹ / ₄
Compania Mercantil Argent.	334	345	343 ¹ / ₂	+ 9 ¹ / ₂
Cultuur-Mij. d. Vorstenland.	283 ¹ / ₂	282	278	- 5 ¹ / ₂
Handelsver. Amsterdam	558	556 ¹ / ₄	546 ¹ / ₂	- 11 ¹ / ₂
Holl. Transatl. Handelsver.	145 ¹ / ₂	149 ³ / ₄	142	- 3 ¹ / ₂
Linde Teves & Stokvis	240	238	235	- 5
Van Nierop & Co's Handel-Mij	216	217 ³ / ₄	215	- 1
Tels & Co's Handel-Mij	168	166	164	- 4
Gecons. Holl. Petroleum-Mij.	359 ¹ / ₂	357	354 ¹ / ₂	- 5
Kon. Petroleum-Mij.	770 ¹ / ₄	781 ³ / ₄	782 ¹ / ₂	+ 12 ¹ / ₄
Orion Petroleum-Mij.	95 ¹ / ₂	108 ¹ / ₈	105 ¹ / ₂	+ 10
Steaua Romana Petr.-Mij. . . .	157	156	155 ¹ / ₄	- 1 ³ / ₄
Amsterdam-Rubber-Mij.	253	252 ¹ / ₂	243	- 10
Nederl.-Rubber-Mij.	112 ¹ / ₂	112 ³ / ₄	112	- ¹ / ₂
Oost-Java-Rubber-Mij.	308	316 ¹ / ₄	305	- 3
Deli-Maatschappij	550	545 ¹ / ₂	549 ¹ / ₂	- 1 ¹ / ₂
Medan-Tabak-Maatschappij . . .	249 ³ / ₄	245	244 ³ / ₄	- 5
Senembah-Maatschappij	547 ³ / ₄	547 ¹ / ₂	549 ¹ / ₂	+ 1 ³ / ₄

Voor diverse industriele aandelen bestond weder goede belangstelling, hoewel ditmaal over het algemeen minder belangrijke vooruitgangen te boeken waren. Een uitzondering maken de aandelen Philips' Gloeilampenfabrieken, die tot 649 opkwamen, verder stegen ook aandelen Vereenigde Hollandische Sigarenfabrieken en Vittoria Egyptian Cigaretten Mij. resp. tot 260 en 168.

Cultuurwaarden werden minder gefavoriseerd dan een week te voren. Nu de rijzing reeds tal van weken heeft aangehouden, begint men hier en daar bevreemd te worden voor een terugslag, en voert daarbij als hoofdmotief aan, de mogelijkheid van het heffen van zware belastingen op het product, ten einde aan den nood der Indische schatkist tegemoet te komen. Voor enkele ondernemingen, die als hoofdproduct of belangrijk bijproduct koffie verbouwen, werkte voorts het bericht omtrent de wankel houding der koffiemarkt in Indië en het geringe animo, dat voor den oogst 1920 schijnt te bestaan, remmend.

Petroleumwaarden fluctueerden deze week niet belangrijk; slechts was tijdelijk een gunstiger stemming te bespeuren voor Rumeensche waarden, vooral Orions.

Een rijzing in de rubbermarkt werd ten deele belemmerd door het boven aangehaalde bericht betreffende den koffie-

prijs, daar vele der bij ons genoteerde rubberondernemingen koffie als tusschenplanting cultiveeren, en dikwijls in niet geringe mate van de resultaten daarvan afhankelijk zijn. In dit verband dient echter niet uit het oog verloren te worden, dat, waar koffie als tusschenplanting aangelegd is, deze geleidelijk gerooïd wordt, en dat voor de maatschappijen, die niet afzonderlijke koffie- of andere plantages bezitten, rubber op den duur de eenige bron van inkomsten wordt. Dat geleidelijk dan ook door den ieder jaar stijgenden wasdom der boomen, met als gevolg de meerdere tapbaarheid, een aanmerkelijk grooter wereldproductie moet ontstaan, is een verschijnsel, dat thans reeds te constataren valt. De vereenigingen van rubberplanters zijn dan ook reeds sedert geruimen tijd te dezen opzichte diligent. Teugolge van de groote verspilling van allerlei rubberartikelen tijdens den oorlog, en van de zoo goed als volkomen uitputting der voorraden in Midden- en Oost-Europa, behoefte er geen vrees te bestaan, dat de voorraden op de groote marktplaatsen en ook die in de productielanden in den eersten tijd niet gemakkelijk plaatsing zullen vinden. In Engeland verwacht men dan ook als onmiddellijk gevolg van de opheffing der blokkade een belangrijk slinken van de rubbervoorraden te Londen en te Liverpool, die thans al naar men vermoedt via Holland en Zweden hun weg naar Duitschland en Oostenrijk gaan vinden. Dat evenwel het vraagstuk van een mogelijke overproductie niet uit het oog wordt verloren, bewijst wel het kortelings door de Engelsche Rubber Growers' Association genomen besluit tot het stichten van een fonds ten bedrage van f 10.000, waaruit tot een beloop van f 5.000 aan prijzen worden beschikbaar gesteld ten behoeve van een ieder, die der vereeniging een practische gebruiksmogelijkheid van rubber in groote hoeveelheden aan de hand doet; f 3.000 zijn bestemd voor kosten van publiciteit en f 2.000 ter onderzoek van eventueel aangeboden plannen. Dat de Association het belang van economische fabricatie ook niet vergeten heeft, bewijst wel het feit, dat ook prijzen kunnen worden toegekend voor practische aanwijzingen ter vermindering der fabricagekosten.

In scheepvaartwaarden was de handel minder levendig dan te voren; na een aanvankelijke koersdaling werd de houding echter weder aangenamer. In tabaks- en theeaandelen ging weinig om.

	21 Juli	24 Juli	28 Juli	Rijzing of daling.
Holland-Amerika-Lijn	488 ¹ / ₂	464	465	- 23 ¹ / ₂
„ „ „ gem.eig.	461 ¹ / ₂	440	442 ¹ / ₂	- 19
Holland-Gulf-Stoomv.-Mij. . . .	314	315	310	- 4
Holl. Alg. Atl. Stoomv.-Mij.	180 ¹ / ₂	181 ¹ / ₂	180	- ¹ / ₂
Hollandsche Stoomboot-Mij.	238 ¹ / ₄	231	227 ¹ / ₄	- 11
Java-China-Japan-Lijn	392 ¹ / ₂	350	351	- 41 ¹ / ₂
Kon. Hollandsche Lloyd	226	204 ¹ / ₂	201	- 25
Kon. Ned. Stoomv.-Mij.	275 ¹ / ₂	267 ¹ / ₂	265 ¹ / ₂	- 10
Kon. Paketvaart-Mij.	268 ¹ / ₂	260 ¹ / ₂	250 ¹ / ₂	- 18
Maatschappij Zeevaart	352 ¹ / ₂	352 ¹ / ₂	352 ¹ / ₂	—
Nederl. Scheepvaart-Unie	318 ³ / ₈	303 ¹ / ₂	301	- 17 ³ / ₈
Nievelt Goudriaan	600	590	565	- 35
Rotterdamsche Lloyd	324	318 ¹ / ₂	321	- 3
Stoomv.-Mij. „Hillegersberg”	342	352	365	+ 23
„ „ „Nederland”	357 ¹ / ₄	350	353 ¹ / ₄	- 4
„ „ „Noordzee”	190	183	175 ¹ / ₂	- 14 ¹ / ₂
„ „ „Oostzee”	400	409 ³ / ₄	409 ³ / ₄	+ 9 ³ / ₄

De Amerikaansche afdeeling volgde in de afgelopen week getrouw het voorbeeld van Wallstreet, en was dus vast gestemd. Sommige kleine spoorwegwaarden, zooals Missouri's, werden door de arbitrage gekocht.

	21 Juli	24 Juli	28 Juli	Rijzing of daling.
American Car & Foundry	122	123 ¹ / ₂	124 ³ / ₄	+ 2 ³ / ₄
Anaconda Copper	174	172	171 ¹ / ₂	- 2 ¹ / ₂
Un. States Steel Corp.	117 ³ / ₈	117 ¹ / ₂	118 ¹¹ / ₁₆	+ 1 ¹ / ₁₆
Atchison Topeka	104 ¹ / ₁₆	104	103 ¹ / ₁₆	- 1
Southern Pacific	111 ³ / ₄	111 ³ / ₈	111	- ³ / ₄
Union Pacific	147 ¹ / ₂	143	144	- 3 ¹ / ₂
Int.Merc.Marine afgest.	67 ³ / ₄	66 ³ / ₈	69	+ 1 ¹ / ₄
„ „ „ „ prefs.	169 ¹⁵ / ₁₆	167 ¹ / ₁₆	169 ¹ / ₂	- ⁷ / ₁₆

Deze week zijn een aantal verdere emissies aangekondigd, zooals van f 750.000 7 pCt. Cum. Pref. winstdeelende Aandelen en f 250.000 gewone Aandelen van het Amsterdamsche Kantoor voor Indische Zaken, resp. a 103¹/₂ en 127¹/₂ pCt.; f 5 miljoen aandelen Kon. Holl. Lloyd, deelende in het volle dividend over 1919, a 165 pCt.; f 4.914.000 5¹/₂ pCt. obligatiën Provincie Noord-Holland a pari, terwijl naar verluidt nog andere emissies in voorbereiding zijn.

Prolongatie noteerde gisteren 3¹/₂ pCt.

GOEDERENHANDEL

GRANEN.

29 Juli 1919.

De vaste stemming der graanmarkten is in de afgelopen week onveranderd gebleven en de prijzen blijven hunne opgaande beweging handhaven. Speciaal geldt dit voor de landen van productie, aangezien tengevolge van een daling der vrachten de verhooging in de consumptielanden lang niet in verhouding is geweest. De oogstberichten, die thans uit Noord-Amerika komen, zijn zeer teleurstellend. Het beschot van de wintertarwe schijnt op verschillende plaatsen tegen te vallen, tengevolge van insecten en hier en daar ook tengevolge van vocht. Daarentegen schijnt het in andere streken wederom geruimen tijd te droog geweest te zijn. Ook verwacht men, dat de opbrengst der zomertarwe zal tenvallen, zowel in de Vereenigde Staten als in Canada. De termijmarkt te Winnipeg is nu geopend en de prijs, die ongeveer \$ 2,25 bedraagt, is hoog genoeg om den boeren in Noord-Amerika ook zonder Regeeringsgarantie althans voorloopig den prijs van \$ 2,20 per bushel te verzekeren. De werkelijk betaalde prijs is in de V. S. dan ook nog steeds belangrijk hooger dan de minimumprijs. Toch zijn de aanvoeren van den nieuwen oogst nu op ruime schaal begonnen en tengevolge daarvan is de zichtbare voorraad wederom aanmerkelijk gestegen, vooral ook daar het feit der grootere aanvoeren samenging met steeds afnemende verschepingen voor uitvoer. Europa heeft zich blijkbaar geheel op Zuid-Amerika en verdere landen geworpen en niettegenstaande de laatste berichten uit Argentinië beter weer vermelden, is de stijging der prijzen aldaar voortgezet. Speciaal tarwe werd op groote schaal gekocht door vrijwel alle Europeesche landen en men mag nu spoedig zeer groote verschepingen uit Argentinië verwachten. Indien het weder nu werkelijk gunstig mocht worden, kan men aannemen, dat de nieuwe oogsten nog een goede kans zullen hebben, aangezien er toch nog tijd genoeg is om uit te zaaien.

De maïssoogst heeft natuurlijk ernstig geleden door de zeer zware regens in Argentinië, zoodat de handel zich grootendeels heeft beperkt tot ouden oogst maïs. De prijzen van dit artikel zijn scherp gestegen en sluiten op het allerhoogste punt. Ook Noord-Amerika, dat zelf geen grooten oogst verwacht, blijft koper van Argentijnsche maïs en de notering te Chicago heeft eveneens een scherpe stijging

ondergaan. Ofschoon in eenigszins verminderde mate hebben haver en gerst in de algemeene willigte gedeeld.

Het weer is in Europa nog steeds ongunstig voor de oogsten; na een te droog voorjaar, een te natte zomer. Groote uitvoer uit Oost-Europa zou meer dan ooit noodig zijn. Sommigen verwachten, dat de Zwarte Zee nog eenigen uitvoer zal geven, doch de kansen hiervoor zijn voorloopig nog zeer gering.

Ook lijnzaad is verder gestegen, ofschoon de laatste dagen de markten iets kalmer waren, zoowel Argentinië als Europa. Indisch lijnzaad werd ruimer geoffreerd en tot in verhouding goedkoopere prijzen dan La Plata. Er is echter zoo weinig onverkocht lijnzaad in Argentinië, dat een flauwe stemming zeer onwaarschijnlijk is.

Nederland. De Regeering verminderde de wekelijkse hoeveelheid gerst, die zij gewoon was te veilen, van 5000 tot 2500 tons en de prijs, die verkregen werd, was aanmerkelijk hooger, n. f 505. Ook de maïsprijzen stegen aanmerkelijk, doch de handel in spoedig leverbare maïs ondervond moeilijkheden in verband met de bevrachting. Haver vond bij een matigen omzet tot hoogere prijzen plaatsing. Lijnkoeken onveranderd, eerder iets lager. Lijnzaad kalm in navolging van olie, die niet veel neiging tot opgang vertoonde, ja, op sommige dagen zeer flauw gestemd was. De prijzen konden zich in de afgelopen week nauwelijks handhaven.

SUIKER.

23 Juli.

Voor de verdere ontwikkeling der bieten is de weersgesteldheid gedurende den laatsten tijd alleszins gunstig geweest.

Volgens F. O. Licht is in Duitschland echter in verband met de abnormale toestanden de stand der velden nog zeer onregelmatig; terwijl in doorsnee een achterstand bestaat van 8 à 10 dagen vergeleken met normale jaren. In het Duitsche regeeringsontwerp voor wijziging der suikerwetgeving wordt voorgesteld de suikerbelasting van Mk. 14,— per 100 K.G. te verhoogen tot Mk. 30,—. In verband met de hoogere bedrijfskosten heeft de Regeering de raffinaderijen gemachtigd den verkoopprijs met Mk. 2,50 per 50 K.G. te verhoogen.

In Hongarije is het grootste gedeelte van den aanplant tengevolge van de vroegere droogte niet geslaagd,

Noteringen.

Data	Chicago			Buenos Ayres		
	Tarwe Juli	Maïs Juli	Haver Juli	Tarwe Sept.	Maïs Aug.	Lijnzaad Sept.
26 Juli '19	226	195	79 $\frac{1}{8}$	19,50	10,80	41,60
19 " '19	226	190	80 $\frac{3}{4}$	16,20	9,25	41,20
26 Juli '18	226	152 $\frac{1}{2}$	75 $\frac{1}{4}$	12,— ³⁾	5,90	25,65
26 Juli '17	246 $\frac{1}{2}$	163 $\frac{1}{8}$	76 $\frac{1}{4}$	18,80	12,55	20,70
26 Juli '16	117 $\frac{7}{8}$	82 $\frac{1}{2}$	40 $\frac{3}{8}$	7,40 ³⁾	4,35 ³⁾	12,80 ³⁾
20 Juli '14	82 ¹⁾	56 $\frac{3}{8}$ ¹⁾	36 $\frac{1}{2}$ ¹⁾	9,40 ²⁾	5,38 ²⁾	13,70 ²⁾

¹⁾ per Dec. ²⁾ per Sept. ³⁾ per Aug.

Locoprijzen te Rotterdam/Amsterdam.

Soorten.	28 Juli 1919	21 Juli 1919	28 Juli 1918
Tarwe	—	—	—
Rogge (No. 2 Western) ..	—	—	—
Maïs (La Plata)	500,—	485,—	—
Gerst (46 lb. feeding)	510,—	478,—	—
Haver (38 lb. white clipped)	25,—	25,—	—
Lijnkoeken (Noord-Ame- rika van La Plata-zaad)	347,50	345,—	—
Lijnzaad (La Plata)	1265,—	1250,—	—

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor verbruik in Nederland.

Artikelen.	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	21—26 Juli 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tijdoak 1918	21—26 Juli 1919	Sedert 1 Jan. 1919	Overeenk. tijdoak 1918	1919	1918
Tarwe	4.941	58.424	1.944	3.293	42.652	2.920	101.076	4.864
Rogge	—	5.840	—	—	19.953	—	25.793	—
Boekweit	151	2.675	—	—	—	—	2.675	—
Maïs	1.475	30.141	—	—	1.968	4.590	32.109	4.590
Gerst	—	47.270	—	—	42.315	—	89.585	—
Haver	—	22.582	—	—	7.333	—	29.915	—
Lijnzaad	—	5.956	—	—	5.484	—	11.440	—
Lijnkoek	—	23.976	—	—	200	—	24.176	—
Tarwemeel	—	47.737	756	—	37.435	6.068	85.172	6.824
Andere meelsoorten	688	23.442	10.104	135	10.708	398	34.150	10.502

AANVOEREN in tons van 1000 K.G. voor het Buitenland.

Tarwe	—	193.840	137.549	—	—	—	193.840	137.549
Maïs	—	14.372	90.191	—	—	—	14.372	90.191
Rogge	—	44.725	5.174	—	—	—	44.725	5.174
Tarwemeel	—	144.506	42.616	—	—	—	144.506	42.616
Gerst	—	62.373	22.509	—	—	—	62.373	22.509
Haver	—	119.600	—	—	—	—	119.600	—
Lijnkoeken	—	2.412	—	—	—	—	2.412	—
Andere meelsoorten	24	116.048	867	—	—	—	116.048	867

zoodat aldaar op geen noemenswaardigen oogst gerekend wordt en dit land dus op invoer aangewezen zal zijn.

In Nederland zijn voor geraffineerde suiker uit den nieuwen oogst prijzen van f 75,— tot f 77,— te bedingen, doch het aanbod is gering.

Op Java blijft de krachtige stemming der markt gehandhaafd en kwamen nog eenige tweedehands transacties tot opnieuw hoogere prijzen tot stand. De telegrafische rendementscijfers van 78 fabrieken per 1 Juli wijzen op eene mindere suikeropbrengst per bouw van gemiddeld 13 pCt. vergeleken met denzelfden tijd verleden jaar, waarbij echter in aanmerking genomen moet worden, dat toen reeds een veel grooter gedeelte van den aanplant vermalen was, aangezien dit jaar de oogst zeer laat is.

In Amerika heeft de Sugar Equalization Board den uitvoer van geraffineerde suiker gedurende 30 dagen verboden, omdat men zich ongerust maakte over den sterken aftrek van geraffineerd naar het buitenland en heeft dit besluit natuurlijk ook het noodige er toe bijgedragen om de prijzen in Java op te zetten. Verder wordt overwogen, om zoo spoedig mogelijk den termijnhandel in suiker te New York te hervatten. Daarvoor is de datum van 1 September in uitzicht genomen voor contracten leverbaar vanaf 1 Januari.

Op Cuba bedroegen de ontvangsten der week eindigende 5 Juli 45.589 tons tegen 38.631 tons in 1918 en die der week eindigende 12 Juli 42.139 tons tegen 41.684 tons met 16 tegen 18 werkende fabrieken.

28 Juli.

Uit de bietsuikerdistricten kwamen geen nieuwe berichten binnen. De weersgesteldheid was gunstig voor den groei. Aan de Europeesche suikermarkten gaat wegens de hooge vraagprijzen van de productielanden weinig om.

Witte Mauritius suiker wordt te Londen met 58-59 sh. cif. genoteerd.

Op Java, waar de prijzen voor disponibele witte suiker tot ongeveer f 42,— per picol waren opgedreven, is eene reactie ingetreden en is de marktwaarde tot f 38,— gedaald met weinig koopers. Daarentegen bestaat er meer belangstelling voor suiker uit oogst 1920, waarvoor f 32,— voor superieur geboden wordt. Aangezien de regeering afgezien heeft van het heffen van een uitvoerrecht, en in de plaats daarvan eene belasting op de winsten der suikerfabrieken zal instellen, behoeft de kwestie of verkoopers dan wel koopers het uitvoerrecht moeten betalen, niet meer in den weg te staan aan afdoeningen. Het zal voor een groot gedeelte van de prijzen, die voor den volgende Cuba-oogst aangelegd worden, afhangen of de thans voor Javasuiker geboden hooge prijzen kunnen gehandhaafd worden. In welingelichte kringen verwacht men, dat Cuba wel iets meer betaald zal krijgen dan voor den laatsten oogst, doch dat de prijs nog aanzienlijk beneden de pariteit van de tegenwoordige Javaprijzen zal blijven.

De suiker afschepingen van Java gedurende Juni hebben bedragen: 126.000 tons tegen verleden jaar 95.000 tons.

Cuba-statistiek:	1919	1918	1917
Ontv. der week tot 12 Juli	42.139	41.684	24.602 tons
Totaal sedert 1 Dec. 1)	3.329.738	2.963.858	2.687.885 "
Werkende fabrieken	16	18	14 "
Exp. d. week tot 21 Juni.	75.943	88.915	54.974 "
Tot. exp. 1 Jan.—21 Juni.	2.057.399	1.814.134	1.965.663 "
Totale voorraad 23 Juni.	1.188.887	963.643	723.942 "

1) 1918/17/16.

RUBBER.

De markt is in den laatsten tijd vaster gestemd, ofschoon de voorraden te Londen nog steeds toenemen en thans ruim 27.000 tons bedragen. Men vermoedt echter, dat een groot gedeelte hiervan uit mindere soorten bestaat, die tijdens de verscheppingsmoeilijkheden gedurende den oorlog moeilijk in Indië te verkoopen waren en thans langzamerhand alle naar Londen verscheept worden.

Niettemin blijven deze groote voorraden den prijs drukken, wat wel in het oog springt door het groote verschil in notering van loco met latere levering; loco crêpe noteert thans 1/11 tegen Jan./Dec. 1920 2/1, wat wel duidt op meer gunstige vooruitzichten. Duitschland kan thans weder invoeren en hoewel de invoer nog belemmerd wordt door bepalingen van regeeringswege, zal dit toch zijn invloed op de algemeene stemming niet missen. Ook de berichten omtrent het verbruik in Amerika luiden niet slecht. De invoeren gedurende de vier maanden van 1919 waren 81.000 tons tegen 60.000 tons in dezelfde periode van 1918 en waar vooral het verbruik in Amerika een der belangrijkste factoren voor

de geheele rubber-positie blijft, zijn in dit opzicht vooruitzichten niet zoo ongunstig.

De noteringen luiden:

Prima Crêpe loco	1/11	eindevoorafg. week 1/10
sm. sheets "	1/9-1/9 1/2	1/8 1/2
Prima Crêpe Oct./Dec.	2/-	1/11 1/4
" " Jan./Juni	2/- 3/4	2/-
" " Jan./Dec.	2/1	—
Para loco	2/5 3/4	2/5

KATOEN.

* Noteringen voor Loco-Katoen.

(Middling Uplands).

	28 Juli '19	21 Juli '19	14 Juli '19	29 Juli '18	28 Juli '17
New York voor Middling	35,15 c	36,65 c	36,60 c	28,95 c	25,20 c
New Orleans voor Middling	34,— c	34,50 c	34,25 c	27,75 c	25,— c
Liverpool voor Middling	21,27 d	21,54 d	21,22 d	20,97 d ¹⁾	19,15 d ²⁾

1) Good Middling Amer.

2) 27 Juli 1917.

Ontvangsten in, en uitvoeren van Amerikaansche havens.

(In duizendtallen balen.)

	1 Aug. '18 tot 25 Juli '19	Overeenkomstige perioden	
		1917-'18	1916-'17
Ontvangsten Gulf-Havens..	6601	6283	7225
" Atlant. Havens			
Uitvoer naar Gr. Britannië	5461	2147	2598
" " 't Vasteland.		1302	2334
" " Japan etc..		557	454

Voorraden in duizendtallen	25 Juli '19	26 Juli '18	27 Juli '17
Amerik. havens	1270	998	603
Binnenland	844	689	371
New York	?	121	58
New Orleans	?	326	171
Liverpool	587 ¹⁾	270	268

1) 26 Juli 1919.

Marktbericht van de Heeren Sir Jacob Behrens & Sons, Manchester, d.d. 9 Juli 1919.

Prijzen van Amerikaansche katoen hebben de laatste week sterk gefluctueerd, zoowel onder den invloed van weerberichten als door speculaties voor rekening van Wallstreet. De vooruitzichten voor een goede opbrengst zijn dit jaar niet schitterend en men verwacht algemeen hoogere prijzen. Het laatste nieuws van Alexandrië is wat beter en prijzen van Egyptische katoen zijn onveranderd.

Doordat de fabrieken gesloten zijn, is het niet mogelijk veel zaken in Amerikaansche garens te doen; wel zijn er nog Engelsche voorraden, maar de prijzen zijn heel hoog en alleen voor pincops is nog eens belangstelling. De behoefte aan kettinggarens wordt hoofdzakelijk gedekt in ringgarens, doordat de spinnerijen daarvan nog doorwerken. Over het algemeen nemen de meeste spinners een afwachende houding aan, tot de werkstaking over is; men verwacht, dat zulks wel spoedig het geval zal zijn. Er hebben nog voortdurend besprekingen plaats en het is zeker te hopen, dat er spoedig een oplossing gevonden zal worden. Inmiddels is de vraag nog verbeterd en er zullen zeker goede zaken te doen zijn, zoodra de fabrieken weder loopen en men dus weer op leveringen zal kunnen rekenen.

De doekmarkt is zeer vast en prijzen stijgen dagelijks. Er is een goede vraag van de overzeesche markten, waar de voorraden kleiner zijn, dan men verwachtte en vele fabrieken hebben hare productie voor het geheele jaar reeds verkocht, terwijl exporteurs er niet veel voor voelen thans reeds voor nog latere levering te koopen.

China en Indië zullen nog wel manufacturen noodig hebben, maar de moeilijkheden worden elke week grooter en voorloopig neemt men ook daar liever een afwachende houding aan.

	2 Juli	9 Juli	2 Juli	9 Juli
Liverpoolnoteringen (loco)	T.T. op Indië	1/8	1/8	
F.G.F. Sakellaridis	27,09	T.T. op Hongkong	3/6 1/4	3/6 1/2
G.F. No. 1 Oomra	14,80	15,10	T.T. op Shanghai	5/3 1/2
				5/4

HUIDEN.

Bericht van de firma Grisar & Co.:

De buitenlandse marktplaatsen blijven ongestoord hogere prijzen seinen; deze partijen in de meeste gevallen ingewilligd. Zoo worden de Columbia's reeds verhandeld in New York tegen prijzen, die met het oog op den hoogen dollarkoers in Holland op f 1,80 komen. In afwachting van de veiling der 15000 huiden ex Isolda op Dinsdag 29 dezer, was de Nederlandsche looierij deze week niet aan de markt.

Inlandsche huiden worden nog steeds sterk gedreven, doch er is voor de zwaardere gewichten op het oogenblik geen interesse. Alleen in de lichtere gewichten werd vlot verkocht. Voor kalfsvellen en looistoffen verder geen nieuwe gezichtspunten.

26 Juli 1919.

STEENKOLEN.

De export van Engeland werd beheerscht door de bijzondere omstandigheden, ontstaan door de spoorwegstaking (intusschen bijgeleg¹⁾), de moeilijkheden met de mijnwerkers in Yorkshire, welke ten deele opgelost schijnen te zijn, en de Schotsche feestdagen, waardoor de export van dat gedeelte van het land stilstond.

Verdere beperkingen voor uitvoer zijn ingevoerd; in hoeverre en hoe lang deze gehandhaafd zullen blijven, is op het oogenblik niet bekend.

De toeslag van 6/- per ton boven den minimum schedule-prijs is met ingang van Maandag 21 Juli ingevoerd.

METALEN.

Loco-Noteringen te Londen:

Data	Ijzer Cleo. No. 3	Koper Standard	Tin	Lood	Zink
28 Juli 1919..	nom.	107.5/-	268.5/-	24.-/-	42.15/-
21 „ 1919..	nom.	104.17/8	257.-/-	23.15/-	43.15/-
29 Juli 1918..	nom.	122.-/-	385.-/-	30.10/-	52.-/-
27 Juli 1917..	nom.	125.-/-	243.10/-	30.10/-	—
20 Juli 1914..	51/4	61.-/-	145.15/-	19.-/-	21.10/-

VERKEERSWEZEN.

SCHEEPVAART.

GRAAN.

Data	Petro- grad Londen/ R'dam	Odessa Rotter- dam	Atl. Kust Ver. Staten		San Lorenzo *	
			Rotter- dam	Bristol Kanaal	Rotter- dam	Engel- land
21/26 Juli 1919	—	—	—	²⁾ 8/6	220/-	²⁾ 65/-
14/19 „ 1919	—	—	f 90,-	²⁾ 8/6	250/-	²⁾ 65/-
22/27 Juli 1918	—	—	—	50/-	—	225/-
23/28 Juli 1917	—	—	„ 7,-	30/-	f 52,25	140/-
Juli 1914	11 d.	7/3	1/11 1/4	1/11 1/4	12/-	12/-

KOLEN.

Data	Cardiff				Oostk. Engeland	
	Bor- deaux	Genua	Port Said	La Plata Rioier	Rotter- dam	Gothen- burg
21/26 Juli 1919	²⁾ 25/6	47/6	47/6	40/-	f. 10,-	Kr. 35
14/19 „ 1919	⁴⁾ 54/-	47/6	47/6	42/6	„ 10,-	„ 35
22/27 Juli 1918	69/-	101/3	200/-	120/-	—	„ 200,-
23/28 Juli 1917	69/-	101/3	155/-	110/-	—	„ 190,-
Juli 1914	fr. 7,-	7/-	7/3	14/6	3/2	4/-

DIVERSEN.

Data	Bombay West Europa (d. w.)	Birma West Europa (rijst)	Vladivo- stock West Europa	Chill- West Europa (salpeter)
21/26 Juli 1919.....	170/- ²⁾	215/- ²⁾	—	—
14/19 „ 1919.....	155/- ²⁾	215/- ²⁾	—	—
22/27 Juli 1918.....	275/-	500/-	—	190/-
23/28 Juli 1917.....	350/-	450/-	—	180/-
Juli 1914.....	14/6	16/3	25/-	22/3

¹⁾ Voor neutrale schepen. ²⁾ Voor Britsche schepen. ³⁾ Vrij.
⁴⁾ Voor neutrale schepen onder geallieerde time charter.
⁵⁾ Graan Petrograd per quarter van 496 lbs. zwaar, Odessa per unit, Ver. Staten per quarter van 480 lbs. zwaar.
⁶⁾ Overige noteringen per ton van 1015 K.G.

ADVERTENTIËN

De N.V. Nederlandsche Huistelefoon-Maatschappij

ROTTERDAM

Telefoon 3600

AMSTERDAM

Telefoon N 5580

'S-GRAVENHAGE

Telefoon H, 280, 300

LEEWARDEN

GRONINGEN

Telefoon 1555

ARNHEM

Telefoon 2723

levert uit voorraad TELEFOON-, SCHEL-, ELECTR. KLOK-INSTALLATIES, etc.,
in huur en koop.

Herstelt en onderhoudt onder garantie ook alle niet door haar uitgevoerde installaties.

PROSPECTUS GRATIS.

GRONINGSCHES CREDIET-
EN HANDELSBANK

GRONINGEN, APELDOORN, APPINGEDAM, ASSEN EN VEENDAM

Kapitaal f 5.000.000,—

Geplaatst en volgestort f 2.500.000,—

Reserves ruim. . . . . f 478.000,—

VERSCHAFT BEDRIJFSKAPITAAL AAN
LANDBOUW, HANDEL EN NIJVERHEID

INCASSO — DEPOSITO — SAFE DEPOSIT

VERZEKERINGSMAATSCHAPPIJ

„GELRIA”

ROTTERDAM

Maatschappelijk Kapitaal f 2.500.000,—
waarvan geplaatst f 500.000,—

TRANSPORT- en
BRANDVERZEKERING

DIREKTIE:

C. TH. DAAMS

H. G. SCHUDEBEURS

Kantoor WIJNHAVEN 103

Telefoon No. 13883 Telegr.-Adres: „VERMAGEL”

NEDERLANDSCHE HYPOTHEEKBANK TE VEENDAM

Kapitaal f 4.000.000,—

Pandbrieven ruim 36 millioen.

Directie { Mr. M. J. BOS.
Mr. R. DOJES
(tijdelijk Directeur).

Reserve f 1.062.309,99

Hypotheken ruim 37 millioen.

Koers 4¹/₂ pCt. Pandbrieven 96 pCt.

Hypotheekrente vanaf 5 pCt.

DE GRONINGER BANK Groningen, Winschoten, Stadskanaal, Wildervank,
Veendam, Sappemeer, Delfzijl, Emmen, Hooge-
veen en Ter Apel (Firma TIMMERMAN & SASSEN)

Kapitaal f 6.000.000,— Geplaatst en gestort f 4.598.000,—

Reserves f 401.498,23

VERRICHT ALLE BANKZAKEN

Belast zich met het incasseeren van wissels op binnen-
en buitenland**WEISE & Co.** ROTTERDAM
AMSTERDAM

Import van en Handel in

OVERZEESCHE PRODUCTEN

speciaal RUBBER, GUTTA-PERCHA en BALATA

**KONINKLIJKE
HOLLANDSCHE
LLOYD**

AMSTERDAM

Geregelde Passagiers- en
Vrachtdienst met nieuwe,
moderne post-stoomschepen

TUSSCHEN

AMSTERDAM

EN

ZUID-AMERIKA

VIA

CORUÑA, VIGO, LISSABON, LAS PALMAS.

**STANDARD BANK
OF SOUTH AFRICA, LTD.
ROTTERDAM AMSTERDAM**

HOOFDKANTOOR: 10 CLEMENTS LANE, LONDON, E.C., 4

	f 12.— = £ 1.—
MAATSCHAPPELIJK KAPITAAL	f 75.000.000,—
GESTORT KAPITAAL	f 18.750.000,—
RESERVEFONDS	„ 26.400.000,—
NIET GESTORT KAPITAAL	„ 56.250.000,—
	f 101.400.000.—

Meer dan 250 kantoren in Zuid-Afrika en elders

BEHANDELING VAN
BANKZAKEN MET ALLE WERELDDEELEN

DE FRIESCHE BANK

LEEWARDEN, BOLSWARD, DOKKUM, DRACHTEN, FRANEKER, GORREDIJK, HARLINGEN
HEERENVEEN, JOURE, LEMMER, SNEEK, STEENWIJK EN WOLVEGA.

GESTORT KAPITAAL f 3.000.000,—

RESERVE f 300.000,—

Billijk incasso-tarief voor geheel Friesland en Noordelijk Overijsel.

NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ

Maatschappelijk Kapitaal f 100.000.000,
waarvan reeds uitgegeven f 70.000.000,—.

UITGIFTE VAN
10.000 AANDEELEN à f 1000,—
tot den koers van 195 pCt.

Deze aandelen deelen ten volle in het dividend over
het boekjaar 1919.

De NEDERLANDSCHE HANDEL-MAATSCHAPPIJ
stelt te haren Kantore en bij hare Agentschappen te
ROTTERDAM en te 's-GRAVENHAGE alsmede bij hare
Factorij te BATAVIA en hare Agentschappen te SEMA-
RANG, SOERABAIA en MEDAN de inschrijving open op
bovengenoemde aandelen op

DONDERDAG 31 JULI 1919,

van des morgens 9 uur tot des namiddags 4 uur.

Bij elke inschrijving moeten gevoegd zijn de dividend-
bewijzen No. 25 van f 7.000,— **oude aandelen** voor elk
nieuw aandeel, waarvoor wordt ingeschreven.

Prospectussen en Inschrijvingsbiljetten zijn verkrijgbaar te
haren Kantore en bij hare Agentschappen te Rotterdam en
te 's-Gravenhage.

AMSTERDAM, 24 Juli 1919.

PRACTISCH EFFECTENBOEK

ter vereenvoudiging van admini-
stratie en ten gebruike voor de

VERMOGENSBELASTING

Prijs f 1,25

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij
NIJGH & VAN DITMAR'S UITG.-MIJ., R'DAM

FRIESCH-GRONINGSCH HYPOTHEEKBANK

AANDEELNKAPITAAL f 2.500.000 HYPOTHEKEN ruim f 35.000.000
RESERVES . . . . . ruim - 1.000.000 PANDBRIEVEN ruim - 35.000.000

VERKRIJGBAAR:

5	%	Pandbrieven à	100 ¹ / ₂	%
4 ¹ / ₂	%	„	95 ¹ / ₂	%
4	%	„	88	%

NAAMLooZE VENNOOTSCHAP

Wester-Suikerraffinaderij
AMSTERDAM

GROOTSTE RAFFINADERIJ
IN NEDERLAND

Levert de mooiste Suiker,
omdat haar zuiveringsver-
mogen het grootst is.

Produceert behalve alle soorten Melis-
suiker en Basterds:

Cristallen, groote en kleine, Klontjes
(Cubes), Theeklontjes, Crushed (brokken)
Tabletten, Brooden, Poedersuiker, fijne
Suikers voor Vruuchtengebruik, enz. enz.

INSTITUUT VOOR
ECONOMISCHE GESCHRIFTEN
WEEKBLAD
ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

In de reeks afzonderlijke geschriften
zagen het licht:

1. Mr. G. VISSERING:

Het vraagstuk van de geldruimte
in Nederland en de Goudpolitiek
van de Nederlandsche Bank

2. Mr. G. J. FABIUS:

Het Bankwezen in Nederlandsch
West-Indië

Prijs per nummer f 1,50

Verkrijgbaar bij den Boekhandel en bij NIJGH &
VAN DITMAR'S UITG.-MIJ., Rotterdam

HEEMAF

Telefoon Nos. 54, 82 en 119

HENGELO

Telegram-Adres: HEEMAF-HENGELO

**ELECTRISCHE
APPARATEN EN
INSTRUMENTEN**

**ELECTRO-
MOTOREN EN
GENERATOREN**

COMPLETE ELECTRISCHE INSTALLATIES

MAATSCHAPPIJ

voor

Scheeps- en Werktuigbouw**„FIJENOORD”****ROTTERDAM**

Kruisers — Torpedobooten
Onderzeebooten

Mailstoomschepen
Vrachstoomschepen
Baggermateriaal

Machine-installaties
tot 65000 P.K.

Scheeps-Zoelly-Turbines

Machines en apparaten voor
Suikerfabrieken, enz.

N.V. VAN DER LELY'S TOUWFABRIEKEN

ROTTERDAM,

Boompjes 93.

Telefoon: 3277 en 3296.

Telegr.-adr.: Vanderlely.

AMSTERDAM,

Prins Hendrikkade 16/7.

Telefoon: 7415 N.

Tel.-adr.: Vanderlely-touw.

GRONINGEN,

Der - A - Brug.

Telefoon: 1035.

Telegr.-adr.: Vanderlely.

FABRIEKEN TE MAASSLUIS.

SCHEEPSTROSSEN in alle soorten en afmetingen.

VISSCHERIJTOUWWERK.

Geteerd en ongeteerd Manila-, Sisal-, Nieuw-Zeeland-,
Bombay- en Russisch henneptouw.
Cocostouw.

TRANSMISSIESNAREN met en zonder reguleerbare
koppelingen.

STAALDRAADTOUW voor Scheepsgebruik, Liften,
Mijnen- en Hijschwerktuigen. IJzerwant en Hercules.

ALLE SOORTEN PAK- EN BINDTOUW

GEBROEDERS SCHEUER

Assuradeurs en Assurantiebezorgers
Expediteurs en Cargadoors

AMSTERDAM EN ROTTERDAM

Verzekering van Koopmansgoederen tegen
transport, molest, brand en diefstal tegen
concurrerende premiën.

ONTVANG- EN BETAALKAS

NIEUWE DOELENSTRAAT 20—22

AMSTERDAM

DEPOSITO'S VOOR 1 JAAR FIXE à 4 PCT.

GELDEN OP DEZEN TERMIJN GESTORT ZIJN NA AFLOOP VAN HET
JAAR ZONDER OPZEGGING BESCHIKBAAR.

NIET OPGEVORDERD ZIJNDE, WORDT DE POST STILZWIJGEND VOOR
GELIJKEN TERMIJN VERLENGD.

DE RENTE KAN NAAR VERKIEZING PER KWARTAAL, PER HALF JAAR
OF PER JAAR ONTVANGEN WORDEN.

**Nederlandsche Gist-
en Spiritusfabriek
DELFT**

ARTIKELEN:

Gist

Brandspiritus

Zuivere spiritus

Foezelolie

Amyl-alcohol

Aether Sulfuricus

Narcose æther

Kurken en

Gedroogde Spoeling